

ANYAGGYŰJTEMÉNY

A ZSIDÓKÉRDÉS,
BOROCHOVIZMUS, A HÁSOMÉR HÁCAIR ÚTJA
ÉS A KIBUCRÓL

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201202400

KIADJA :

A HÁSOMÉR HÁCAIR ERDÉLYRÉSZI VEZETŐSÉGE, CLUJ.
1947.

348866

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 6589.....-1916
Exemplar 1. al

**El kol somrój hátnua,
CHÁZÁK!**

ANYAGGYÜJTEMÉNYT ADUNK A SOMÉROK KEZÉBE, hogy pótoljuk azt a nagy hiányt, amely különösen a zsidótárgyú témákban tapasztalható.

Népünk történelmének az ismerete elsőrendű fontossággal bír a zsidó ifjúság számára. Sok történelmi könyv és tanulmány látott már napvilágot, de a magyarajkuak meg voltak fosztva attól, hogy a zsidó történelmet, főleg a „Tenáh“ (Biblia) gyönyörű részleteit, a történelmi materializmus szemszögén keresztül lássák.

A következő cikkek vázlatát adják történelmünk bizonyos korszakainak és útmutatást ad jelenlegi helyzetünk megértéséhez.

A tanulni akarók erre a vázra építhetik fel a meglevő források anyagát és a nevelők ennek segítségével gazdagíthatják neveltjeik felkészültségét és népünkhöz való tudatos hozzátartozandóság érzésének fejlesztését.

Sokszor a cikkek egyes mondata egy egész korszak eseményeire vélez és a tanulni vágyók meg kell találják azt az anyagot, amely felépítményül szolgál.

Reméljük, hogy ezzel nagy ürt töltünk be és Erdély somérjai fel fogják tudni használni és tovább fogják fejleszteni ezt az anyaggyűjteményt.

**Cházák Véémác :
HAMASZKIRUT.**

A Hásomér Hácáir Pártjának alakuló kongresszusa.

A ZSIDÓ NÉP ÚTJA A SZÉTSZÓRATÁSBAN

A zsidóság helyzete a népek között egészen különleges. Nép, sőt nemzet, közös terület és közös nyelv nélkül. Sokszor nemzeti létét is kétségbe szokták vonni. De most nem akarunk ezzel a kérdéssel foglalkozni, hanem azzal, hogyan jutottunk ebbe a helyzetbe. Ez feleletet fog adni nemzeti létünk kérdésére is.

Az ókor

Nem voltunk mi mindig szétszórt nép. Történelmének kezdetén a zsidó népnek saját országa volt ott, ahol ma is épül új hazája: Palesztinában. Általában úgy szokták számítani, hogy abban a percben, amikor Krisztus előtt 586-ban a babilóniaiak elhurcolták a zsidó népet, akkor kezdődik meg a szétszóródás is, mert az elhurcoltak egy része tért csak vissza. Ezért a szétszóródás héber neve „Galut“, száműzetést jelent. Ez a fogalom azonban nem állja meg a helyét a mai történelemtudomány előtt. Tudjuk, hogy a biblia szerint a babilóniai király Palesztinában hagyta a földműveseket, vincelléreket és egyéb hasonló néprétegeket. Tudjuk azt is, hogy az akkori szállítási eszközökkel egész népeket elhurcolni — mint ezt Hitler tette — nem volt lehetséges. A cél különben sem ez volt. Mindössze a nemességet akarta a babilóniai király elvinni helyéről, hogy az ne lázonghasson. A nép többi rétegeit ott kellett, hogy tartsa, mert pusztá földdel nem ért semmit. Neki adófizetőkre volt szüksége. A köznépet pedig nem is nagyon érdekelte, hogy milyen nemzetiségű nemességnek, vagy királynak kell adót fizetnie. Ebben az időben nem volt még kifejlődve az, amit mi nemzeti érzésnek nevezünk. A zsidó vallás és szokások pedig még nem voltak annyira elütöek a környező népektől, mint ezt későbbi évszázadokban gondolták és a történészek egy része még ma is állítja. Az egyetlen babilóniaiak elleni összeesküvés egy nemesi fölkelés volt.

A zsidó források szerint a fogságból visszatérők száma negyven-ezer volt. Ez a szám pedig kicsi lett volna országalapításhoz. Ha meg leszámítjuk az ókori források szokásos túlzásait, akkor ez a szám néhány ezerre redukálódik. Mindebből kiviláglik, hogy az ezután még

Babilóniában maradt zsidók nem alkothattak volna egy olyan komoly közösséget, amilyennek a Mezopotámiai zsidóságot találjuk. Ugyszintén nem alkothattak volna a menekültek olyan méretű telepeket Egyiptomban. Sőt, ez másért sem volt lehetséges: az ókorban a hadifogoly rabszolgának számított és a felszabadult hadifoglyok felszabadult rabszolgáknak. Ezeknek pedig a felszabadulás után sem voltak politikai jogaik, mint ahogy nem voltak politikai jogaik a politikai menekülteknek sem. Ezért, máshol kell keresnünk a zsidó települések eredetét.

Két jelentősebb esetet ismerünk, hol népek szétszóródtak és eltávolodtak eredeti országuktól. Ezek a görögök és föníciaiak. Ez utóbbiak a zsidók legközelebbi szomszédai és rokonai is voltak. Mi volt ennél a két népnél a helyzet? Viszonylag kis területet lakott mindkettő. Mindkét terület csak kevésbé vagy egyáltalán nem volt alkalmas földművelésre. Ezzel szemben nagyon alkalmas volt a hajózásra és ezáltal a kereskedelemre is. Mind a két nép rövidesen, erős kereskedelmet alakított, amely a fő gazdasági ágat képezte. Az ókori kereskedelem azonban féligmeddig a kalózkodáshoz hasonlított és maga is ki volt téve minden viszontagságnak. Primitív hajózási eszközök; ellátási nehézségek és főképpen a piacok távolságának. Nemzetközi jog nem védte a kapcsolatokat. Így ezt csak úgy lehetett megoldani, hogy kolóniákat létesítettek, amelyek gazdasági támaszpontok, védelmi pontok és lerakódó piacok voltak. Főképpen ez utóbbiak. Ezen kolóniák olyan helyeken jöttek létre, ahol a benszülött lakosság nagy piacot biztosított. Sok esetben ezek a kolóniák leigázták környéküket, más esetekben maguk kellett a benszülött népek védelme alá helyezték magukat.

A zsidókról általában tagadni szokták, mintha az ókorban is foglalkoztak volna kereskedelemmel (legalább is az állam létezésének idejében). A való helyzet azonban az, hogy az ókori Palesztina, ha a földje összehasonlíthatatlanul jobb is volt, mint napjainkban, mégis, a fekvése által elsősorban egy kereskedelmi szerepre volt a sors által kiválasztva. Annak a karaván útnak a mentén feküdt, amely Európából és Kis-Ázsiából India felé vezetett. Az Északon fekvő népek nem is igen használhattak más utat. Az Egyiptomon keresztül vezető út hosszabb volt és az egyiptomiakkal nem is éltek békében. A Perzsa öböl felé vezető út pedig szintén hosszú volt, vámot kellett fizetni és a Keletről jövő betörések miatt veszélyeztetettebb. Ez volt az oka annak, hogy Palesztina már korán bekapcsolódott a világkereskedelembé. Ezt mutatják a nagy számban létező városok és ezt bizonyítja a kannániták nagy kereskedői hírneve. A próféták pedig olyan bűnöket ostromoznak, amik általában csak egy elpolgáricosodott

társadalomban fordulhatnak elő: uzsora, luxus, stb., mind olyan dolgok, amelyre az ókorban csak a kereskedelem nyújthatott lehetőséget. Az a meglehetősen fejlett osztálytagozódás, amelyet a biblia megfelelő részei mutatnak, szintén csak egy elpolgáricosodott és pénzt halmozó társadalomban lehetséges. Mint említettük, az ókorban, ahhoz, hogy nemzetközi kereskedelmet folytathasson egy nép, gyarmatokra volt szüksége. Ezek a kereskedelmi utak mentén, vagyis a legjobb lerakódó piac közelében voltak. Ilyen helyek voltak úgy Mezopotámia, mint Egyiptom. Mindkettőnek népe majdnem kizárólag mezőgazdasági termékeket állított elő és ebből élt. Mindkét ország gazdag volt és ennél fogva vásárolhatott fényűzési cikkeket. Tehát nagyon is alkalmasok voltak kereskedelmi kapcsolatok kiépítésére. Ebből a szempontból pedig idegenekre szorultak. Itt alakultak ki az első zsidó kolóniák.

Ezeket a kolóniákat az illető országok fejedelmei védték és széleskörű autonómiának örvendtek. Ez azt jelentette, hogy élhettek saját szokásaik szerint és a benszülött lakossággal való jogi viszonyát különleges intézkedések szabályozták. Ilyen szempontból, primitív fejlődési fokánál fogva, az ókor sokkal türelmesebb volt, mint a többi korok.

Ezeknek a településeknek még voltak a kapcsolataik az anyaországgal. Ez a kapcsolat elsősorban vallási kapcsolat volt. A jeruzsálemi templom számított a vallás központjának, még akkor is, mikor az alexandriai feléje kerekedett nagyságban és gazdagságban. Az ünnepek időpontjának kiszámítása, az áldozat bemutatása, Jeruzsálemben történt. Ezek a kapcsolatok ritkán váltak politikaiakká. Midőn az anyaország Róma ellen lázongott, akkor a zsidó kolóniák nem tartottak vele. Ha voltak is kisebb megmozdulások, ezeknek más jellegük volt és nincs tudomásunk arról, hogy nagyobbarányú önkéntes toborzás, vagy hasonló megmozdulás lett volna az anyaország érdekében.

Krisztus előtt 332-ben a Görögök foglalták el Palesztinát. A Nagy Sándor által alapított egységes görög állam azonban széthullott és Palesztina felváltva az Egyiptomi és Szíriai államokhoz tartozott. Ez alatt az idő alatt a Palesztinán kívüli zsidó telepek száma megnőtt. Az első időben mindkét ország uralkodói segítették a zsidóságot, mert a görög kereskedői réteg még nem volt kifejlődve. Nagy Anticchus Szíria királya pedig sok zsidó várost alapított Kis-Ázsiában és Szíriában. Ezeken a telepeken a zsidó kereskedelmen kívül az ezzel összefüggő termelő-iparral is foglalkoztak. Mikor a görög kereskedőrétegek kialakulnak és konkurenciát kezdenek a zsidó kereskedővel, akkor mindkét helyen rosszabbra fordul a zsidók sorsa, sőt üldözésekre kerül a sor.

Krisztus előtt 168-ban s a következő évtizedben a zsidók kivívják függetlenségüket és fejlődésüket szabadabban irányíthatják. Ezzel kapcsolatban néhány tényt kell megemlítenünk. Az első, hogy az új zsidó állam egyik legelterjedtebb nyelve továbbra is a görög maradt. Ez azt mutatja, hogy a kis zsidó állam továbbra is beleilleszkedett a nemzetközi kereskedelmbe és nem szeparálódott, mint ahogy ezt hinni szokták. A másik megemlíthető tény pedig az az irány, amelyet a hasmonéusok expánziós politikája vett. Ez az expánzió egyrészt nyugat és észak felé a görög kézben levő kikötők városa felé irányult, másrészt déli felé Edon (a mai Negev-Akaba) irányában volt. Azaz a karavánút teljes kézben tartására és a görögök konkurenciájának kiküszöbölésére irányult. A harmadik fontos tény a kis államnak a rómaiakkal való korai és szoros kapcsolatai. Ez a kereskedelmi élet erős fejlettségére mutat. Rómának, mely ebben az időben lépett az Imperiálizmus útjára, volt részben köszönhető, hogy a Sziriaiak békében hagyták Palesztinát. Más források már arról adnak hírt, hogy Rómában kezdett kialakulni egy erős zsidó közösség. Ezek más úton mint kereskedők, nem is kerülhettek Rómába, mert háborút nem viseltek Róma ellen, hogy fogolyként juthattak volna oda. A források sok zsidó küldöttségről tesznek említést, amelyek a Hasmonéusok alatt Rómában jártak.

Róma hódító útján azonban nemsokára eljutott Palesztináig, mégpedig Pompejusnak, a római imperiálista polgárság tábornokának csapatai útján. Pompéjus nem hagyhatta ki azt a fontos kereskedelmi utat, amely Palesztinán keresztül vezetett át. Kihasználta a középosztálybeli Farizeusoktól támogatott Hirákánust és az arisztokrata Sádúkésoktól támogatott Aristobulos testvérharcát. Az elsők oldalán avatkozva be a viszályba. Ehhez hozzájárult még az a tény, hogy a Farizeusok Rómával szimpatizáltak, valamint hogy Aristobulos kalózhajói zavarták a rómaiak tengeri hajózását és a Perzsiát megszállva tartó, a rómaiakkal ellenséges viszonyban lévő Pártuszokkal voltak szövetségben. Ez Krisztus előtt 63-ban volt és ekkor kezdődik meg az a periódus, amely a zsidóság sorsát az elkövetkező kétezer évre meghatározta.

A római birodalom három tényező által olyan méretű befolyást gyakorolt a zsidóságra, amelyre egyetlen Palesztina fölött uralkodó birodalom sem volt képes. Ez a három tényező a következő: A római béke (Pax romana), a birodalom terjedelme és a Palesztinai zsidóság felíródése.

A római béke volt az a tényező, amely megkönnyítette az ókori világ népeinek az egymással való kapcsolatokat és az egész területen való szétszóródást. A rómaiak türelmesek voltak az idegenekkel szem-

ben. Hagyták őket saját szokásaik szerint élni, sőt a polgári jogokat is megadták nekik, függetlenül vallási vagy faji szempontoktól. Ez alól a zsidók sem voltak kivételek. Azok a reszriktciók, melyeket a zsidó vallás egyes megnyilvánulásaiával szemben alkalmaztak (például a cirkuvcizió), nem egyenesen a zsidók ellen szóltak, hanem csak részei azoknak a rendelkezéseknek, amelyekkel a keleti vallások kicsapongó vagy csonkításnak számító megnyilvánulásait akarták megfékezni. (A cirkuvcizió nem volt zsidó sajátosság, hanem a kicsapongó Astarte és Isis kultuszok egy áldozatnak szánt része is volt.) A zsidók nyugodtan települhettek a birodalom bármelyik részén és élhettek saját szokásaik és törvényeik szerint. Korlátozást ebben sem a hatóságok állítottak fel, hanem maga a lakosság, és pedig azzal, hogy a Keleti görögök által lakott országrészekben a görögök és zsidók konkurenciája olyan ellenségeskedéssé fajult, hogy állandó összeütközések voltak a két lakosság között. Ilyenkor általában a hatóságok a görögök pártját fogták, akik különben is nagyobb számban voltak és emellett közelebb is álltak a rómaiakhoz, kiknek kulturális szempontból tanítómesterei voltak. Ez az ellenségeskedés lassan kiszorította a zsidókat Keletről.

Nyugaton viszont egészen más volt a helyzet. Amilyen sűrű és iparosodott volt a Kelet lakossága, olyan ritka és visszamaradott volt gazdasági szempontból a nyugat. Ezért az ipari cikket Keletről kellett behoznia, amiért szívesen voltak látva a letelepedő kereskedők és iparosok. Ilyenformán zsidó telepek jöttek létre Palesztinától a Rajnáig mindenütt. A római birodalom óriási terjedelme pedig megkönnyítette a zsidók olyan arányú szétszóródását, amelyre eddig nem lehetett lehetőség. A legfontosabb azonban a zsidóság sorsára nézve, a palesztinai zsidó központ felörlődése.

A rómaiak általában türelmesek voltak a meghódított népekkel szemben, azonban volt egy réteg, amelyre uralmuk felörlőleg hatott: a parasztság és a földbirtokosság. A római adózás ugyanis teljes kíméletlenségével erre a két rétegre nehezedett. Amellett, hogy maguk az adók is nehezek voltak, a behajtási rendszer is súlyosbította a helyzetet, mivel az adók bérbe voltak adva és a bérlőre lett bízva, hogy mennyit tud kiszedni a népből. Ezért minden tartományban állandó parasztlázadások voltak. Ehhez a tényezőhöz még két dolog járult: az egyik a római helytartóknak a zsidó vallásellenes intézkedései voltak (ezeket az intézkedéseket a császár tudta nélkül hozták, csak azért, hogy nagy összegek zsebrevágása után visszavonják azokat); a másik tényező pedig, a Palesztina határának és a rómaiak által szabadnak nyilvánított tengerparti városokban élő görög lakossággal való viszálykodás, melyben a helytartók igen gyakran a görögök pártját fogták.

Hogy mennyire nem nemzeti okok voltak a Krisztus utáni 66—73-as lázadás előidézői, mutatja az a tény is, hogy a törvényekhez legjobban ragaszkodó osztály és párt, a Farizeusok, mindenütt cserbenhagyták a lázadókat. Másrészt az ostromolt Jeruzsálemben lejátszódó jelenetek mindennek inkább voltak mondhatók, mint valáshűknek (a papok és az „írastudók“ üldözései, stb.). A zsidókkal ellenséges viszonyban lévő és vallásilag szektáriánus szamaritánusok is a rómaiak ellen vettek benne részt. A két nagy és a többi kicsi lázadásban a zsidók egy jórésze elpusztult és az ország földje idegen kolonisták kezébe jutott. Akik még megmaradtak, azokat a Heraklius-féle üldözések (632—638) tizedelték meg és csak egy nagyon kis számú zsidóságot találtak itt az arabok.

A keleti zsidóság két másik nagy centruma is felörlődött. Az egyik az Egyiptom és Ciranaica zsidói voltak, a másik, a Cyprusi zsidók. A Krisztus utáni 117-es lázadás volt az, amely őket megsemmisítette. Meg kell jegyezni azt, hogy a palesztinai események nem voltak kihatással a birodalom többi részeiben lakó zsidókkal szemben tanúsított római bánásmódra.

Tehát az ókor végén a zsidóság a következő helyzetben volt: a nép gyökere, amely normális társadalmi rétegződést mutatott, és amely a nép életének tulajdonképpeni bázisa volt, teljesen felörlődött. Megmaradtak azok a kereskedelmi és ipari telepek, amelyek külföldön alakultak. Ezek autonómok voltak és tekintettel az ókori és középkori jogi viszonyok sajátosságaira, lehetővé vált, hogy nagyobb részt saját szokásaik szerint éljenek. Helyzetük és a velük szembeni viselkedés a gazdanép gazdasági fejlettségi fokától függött. A kereskedő görögök ellenségei voltak a földművelő népnek, a nyugatiak barátai a zsidóknak. A görögök ellenségeskedése, amely előzőleg, mint a pogányok és a zsidók ellenségeskedése nyilvánult meg, most mint a keresztények és a zsidók ellenségeskedése tűnik elő. A zsidók-foglalkozását ugyanez a tényező határozza meg: földje nem volt, a földművelés különben is krízisben szenvedett. A rabszolgatársadalom már végét járta, a lakosság száma csökkenően volt és sem a drasztikus intézkedések, sem a kolonizáció, nem tudta a munkáshiányt megoldani. Tehát érthető, hogy a zsidóság megmaradt azokban a foglalkozási ágakban, amelyekben meg tudott élni: az ipar és kereskedelemben. Más szóval: a zsidók beleilleszkedtek egy idegen nép gazdasági testébe, egy űrt töltve ott be. Ott, ahol ez az űr nem volt meg, a behatolás lehetetlen volt és így például keleten egyhamar ki lettek vetve a zsidók.

Ettől kezdve — ahogy ezt Borochoy is kimutatja, — két tényező működik a nép életében: az asszimiláció tényezője, mely az idegen

testbe való beilleszkedést célozza és az idegen néphez való minél erősebb hasonulást és — az izolációs tényező, amely kiveti a zsidóságot az idegen gazdasági testből, mihelyt útjában áll annak, hogy a gazdanép maga nyomuljon be ezekbe a pozíciókba. Ez a két tényező természetesen koronként változik, új és új formákat ölt.

A középkor

A Középkor elején mindenütt jó és — amennyire ebben a korban egyáltalán beszélhetünk ilyesmiről, — nyugodt életmódot folytattak a zsidók. Kivételt képeztek a görög (Bizánci) fennhatóság alatt élő zsidók. Ezeket a görögök minden rendelkezésre álló eszközzel üldözték. Ezekben az időkben törnek ki a zsidóüldözések a Perzsó birodalomban is, magába foglalva a Mezopotámiai zsidókat.

Nyugaton a világ azonban nagy változáson ment keresztül. A gazdasági élet majdnem teljesen egyoldalúvá válik. A zavaros idők, a Kelettől való elszakadás, a kulturális szempontokból fejletlenebb barbárok uralma nyomán, az ipar teljesen tünkre megy. Az egyetlen gazdasági forrás, a föld és kismértékben a háziipar. Nagy szükség, mondhatni életszükséglet, egy olyan réteg, mely a Kelet cikkeit elhozza Nyugatnak. S ezt a szerepet a zsidók töltik be.

Majdnem minden forrás kiemeli azt a szívélyes viszonyt, ami kezdetben minden nép és az ott lakó zsidók között volt. Ez volt a Spanyolországi vizigottoknál, a Frankoknál, az Angoloknál, a Német államokban, Magyaroknál, stb. A jogi élet még jobban személyhez kötött volt, mint az ókorban, vagyis úgyszólván minden embercsoportra nézve külön törvények voltak egy és ugyanazon állam keretében. Így például, a mai Franciaországban, a kialakuló Franciaországban, négy nép lakott és ezek közül mindegyik a saját törvényei szerint élt, akármelyik területen is lakott. Ez lehetővé tette, hogy a zsidók ezen a téren is teljes szabadságot élvezzenek. Ezt a szabadságot az úgynevezett privilégiumi vagy kiváltságos levél biztosította.

A papság ebben az időben ellenséges álláspontra helyezkedett a zsidósággal szemben, és mindent megtett, hogy ellenük úszítson. Ennek oka az volt, hogy a zsidók, ebben az időben oly ritka pénz birtokában voltak és ugyanakkor semmilyen formában nem voltak adózathatók az egyház számára. Azonban a fejlődés nem állt meg. A gazdanép is kifejlődött, annyira, hogy bekapcsolódhatott a jól jövedelmező kereskedelembe. De itt már egy erős konkurensre talált, mely annál veszélyesebb volt, mivel a szétszórt testvérei összekötöttést biztosítottak szerte a világon. Ekkor ébred rá a gazdanép vallásosságára és arra, hogy a zsidók tulajdonképpen Krisztus gyilkosai. Ekkor

hallgat a nép papjainak üszítésára és megkezdődik a zsidók üldözése, majd kiűzése az egyes országokból. Ez majdan törvényszerűséggel következik be és erről a korról elmondhatjuk, hogy az illető nép gazdasági fejlettségének a mértékét a zsidókkal szemben tanúsított bánásmódjáról ítéljük meg. Sokszor azonban nem lehetett az üldözöttek helyét azonnal betölteni, ilyenkor visszahívták őket és így történhetett meg az, hogy például Franciaországból háromszor-négyszer üldözték ki a zsidókat.

A nyomora miatt lázongó parasztot s a kialakulóban lévő városi proletáriátust sok ízben irányították a zsidók ellen, hogy elkeseredésüket és rablási vágyukat kielégítsék. Ilyen esetek voltak a keresztes hadjáratok alkalmával megnyilvánuló vérengzések, a Franciaországi parasztlázadások, zsidóüldözések, stb.

Váratlan szövetségesre talált a zsidóság a feudális urakban és az egyháznagyokban, akik szintén szerves részei voltak a feudális társadalomnak. Ezek jó szemel néztek mindent, ami a városi polgárságnak ellene volt, vagy annak fejlődését akadályozta. A Középkor utolsó évszázadaiban mindenütt a császár, a főurak és az egyháznagyok azok, akik a zsidókat annyira amennyire védik (természetesen fizetség ellenében). Minél kielezettebb volt a viszony egy király vagy egy császár és a polgárság között, annál jobb dolguk volt akkor a zsidóknak. Példaképpen megemlítendő II-ik Frigyes német császár, ki egész élete alatt a városiak ellen harcolt és ez volt a zsidóknak legszabadabb periódusuk Németországban.

Az egyházi államban más volt a helyzet. Itt a pápa uralkodott és ő volt az, aki a császár és a feudális urak ellen, a városok felzabadulni akaró polgárságára támaszkodott. Itt a zsidóknak ugyanolyan rossz helyzetük volt, mint a polgári szabad városokban, azzal a különbséggel, hogy itt pogromok nem voltak. Az alacsonyabb papság, amely a városokból és falvakból származott és semmilyen haszna a feudális rendszerből nem volt, többnyire maga a lakossággal tartott és ők voltak azok, akik a pogromok nagyrészét szervezték.

A világ másik részén a Mohamedán arabok uralkodtak. Az arabok már Mohamed korában sem voltak zsidóbarátok. Ők maguk is kereskedő nép lévén, éppen úgy konkurensei voltak a zsidóknak, mint annakidején a görögök. Uralmuk mégis türelmesebb volt, mint a Bizánciaké, vagy a katolikus Vízigotokké (Spanyolországban). Sok helyen, mint pld. Spanyolországban, szükségük volt a zsidókra az őslakosság ellen. Egyes fejedelmek alatt a zsidók fontos országos pozíciókat töltöttek be. Spanyolországban és Egyiptomban az arab lakosság inkább a földművelést vette a kezébe, úgy hogy a zsidókra ezekben az országokban nagyobb szükség volt, mint pld. Mezopotámiá-

ban, melynek zsidósága mind mélyebbre süllyedt és a X-ik század körül elvesztik kulturális felsőbbségüket.

Spanyolországban komoly kultúrélet kezdődött az arab kultúra hatása alatt. A két kultúrszféra zsidósága azonban külön fejlődik és még ma is a spanyolországi zsidóság szétszóródásának 5-ik évszázadában, külön hitközségeik vannak még ott is, ahol a spanyol zsidók már nem is emlékeznek származásukra.

A Középkorban az asszimilációs tényező még nem volt olyan szembetűnő, mint később, a nemzeti öntudat ébredésének korában. A Középkori embert még nem bántották nemzetiségi problémák. Ő egy vallásnak a híve volt, területileg egy kerület lakója. Ezért a zsidók asszimilációja népi szempontból nem is volt még szükséges. Megtanulták ugyan a nép nyelvét, hogy érintkezhesenek vele. Ekkor jött létre a Jidis nyelv, a Rajnai német nyelv és a Héberből. Ugyancsak a Ladino, a Déli román nyelvek és a héberből. Mindkét nyelvet ma is széles tömegek beszélik. A vallási beolvadásról szó sem lehetett a Középkorban. A vallás pont olyan hajtóerő volt, mint ma a nemzeti érzés. A zsidó tömegek nagyrésze inkább szenvedett, mintsem, hogy áttért volna más vallásra. Nemzsidó részről az izzolációs folyamat szintén vallásilag nyilvánult meg. Az üldözések vallásüldözések voltak. A resztrikciók zsidó vallásokra vonatkoztak. Sok példából kitűnik, hogy a tendencia nem a zsidók beolvasztása, hanem azcknak kiküszöbölése volt. Pld. a Maranusok nagy része őszintén kitért és mégis tovább üldözték őket a legkülönfélébb cimek alatt (hogy titokban zsidók). Sok helyen utódaik még ma is ki vannak vetve a társadalomból (pld. Baleare szigetek).

A zsidók szociális rétegződése megfelelt az általuk elfoglalt pozícióknak. Az irodalmi emlékekből arra következtethetünk, hogy a törvénytudók voltak a legmegbecsültebb rétegek. A tulajdonképpeni irányítás azonban a gazdagok kezében volt, akik a nem zsidó hatóságokkal is érintkeztek és közbenjárók voltak.

Az újkor

Az Újkor kezdetén a legtöbb európai országban a zsidók kijelölt lakóhelyekkel bírtak (gettók). A gazdasági életből lassan kiszorultak és Nyugat-Európában csak bizonyos tárgyakkal való kereskedés volt nekik engedélyezve és így új foglalkozási ágakba voltak kénytelenek beilleszkedni. Ez a pénzkölcsonzés volt.

Ebben a korban indulnak el a nagy tömegek Lengyelországba, ahol megtalálták az ország földműves jellegénél fogva, azt a helyet, amit Erópa többi részeiben elvesztettek. Az arab államok zsidósága

együtt hanyatlott a Kelettel, amikor Amerika felfedezése után a világ gazdasági súlypontja Nyugat felé torlódott.

A 17-ik század Merkantilizmusa (belgazdasági és nemesfémkoncentráció) sem hoz javulást. A kulturális élet magánviseli az általános hanyatlás jegyét. Kommentárok és kevés vallási munka jelent meg. A Héber nyelv teljesen elromlik. A nyomor elleni lázadás a miszticizmus terjedésében nyilvánul meg. A kabala virágzik mindenütt.

Nagy tömegek mozdulnak meg, hogy visszavándoroljanak Palesztinába. Ezek a Mesiási mozgalmak, különböző álmodozók irányítás mellett (Ruveni-Sabatai-Zvi, Franck). Nincs ezeknek a mozgalmaknak semmi reális alapjuk: a nép sincs arra még megérve, hogy ezt a történelmi munkát elvégezze. A nemzeti kérdés, mint ilyen, még nem aktuális. A zsidók még nem szorultak ki mindenhol, Palesztina a Török birodalom egy része, amelynek nincs szüksége új bevándorlókra. Főképpen szegényekre, kik a gettóbeli rabinisztikus terror és a hitközségi előljárók ellen lázadoznak, vagy nagy pogromok megmenekült és talajt vesztett menekültjeire (Lengyelország, Chemelnickzy, 1648—1668).

A hitközségi előljárók elleni lázadás tovább tart és egy része a messiási rajongóknak kikeresztelkedik. A chaszidizmus azután levezeti a lázadás felgyűlő energiáit. Ebben az időben megy át Palesztina a zsidó tudatba, mint az egyetlen megváltási hely.

Európában új szelek kezdenek fújni. A kapitalista rendszer kibontakozásához szükséges volt az akadályok lerombolása. Le kellett rombolni a gazdasági élet korlátait, hogy küzdhessenek a feudális kiváltságok ellen; ki kellett tüzzék az egyenlőség zászlóját és kihirdessék az emberi jogokat. Ennek következményeként született meg a vallás szerinti megkülönböztetés. Az egyház kiszorítása is egy pontja volt programjuknak és így — hosszú viták árán bár, — de meg kellett adni a zsidóknak az emáncipációt. Ez még a Francia forradalom után hűződött egy ideig, de végül is egész Európa — kivéve a cári Oroszország törvénykezését, egyenjogosította a zsidókat.

Azonban maga a társadalom gondoskodott arról a kritériumról, amelynek segítségével mégis csak követelhetett embercsoport feletti elsőbbséget. Ez a kritérium a nemzeti érzés volt. Midőn a polgárság hozzálátott felszabadítani magát a feudálizmus uralma alól, ennek területe az azonos nyelvet beszélő nép területe volt. Mikor kezdte gazdasági hatáskörét kiterjeszteni, megint ugyanannak a népnek a más uralma alá kerülő részei által lakott terület kerülhetett szóba. Ugyanez a terület volt az, mely a polgárság gazdasági bázisa számára legtöbb értékkel bírt, és amelyre vigyázott, nehogy mások onnan kiszorítsák. Ez a „más“ azokat jelentette, kik más nyelvet beszéltek, más kultúrával bírtak.

A polgárság volt az, amelynek uralma alatt a nemzeti érzés keletkezett és amely a nemzeti nyelvnek és kulturának védője volt. Azonban a népek közötti verseny nemsokára kitermelte a sovinizmust, mely a támadó és másokat elnyomó nacionalizmust és a magasabb vagy alacsonyabb fajok teóriáját hozta. Nem véletlen, hogy a németek fogadták el ezt a teóriát, kik kimaradtak a világpiac első felosztásából. A kapitáliszus azonban kialakította a munkásságot is, és ezzel együtt a munkás ellenállását is. Ez nemzetközi szolidaritás formájában nyilvánult meg. A munkás úgy érezte, hogy nincs hazája. A föld, melyen élt, nem az övé volt, hanem elnyomóié és ez erősítette nemzetközi szolidaritását. De ez az állapot nem sokáig tartotta magát. Az európai népek egyrésze idegen népek elnyomása alatt volt. Ezek az idegen népek egyuttal gazdasági kiuzsorázók is voltak. A polgárság, mely területét akarta az idegen polgárság uralma alól kiszabadítani, egyesítette az egy nyelvet beszélő összes néprétegeket, köztük a munkásságot is. Ebben az esetben a munkás, elnyomás elleni harca egybeesett a gazdasági harccal, amiért hallgatott a nemzeti jelszavakra. Úgyanez volt a helyzet, ha az egyik országnak a gazdasági feltételei nem voltak épek (nyersanyaghiány, stb.). Ezt a munkásság is megérezte és midőn a polgárság nemzeti jelszavakkal bizonygatta jogosultságát egy idegen terület felett, akkor a munkásság egy nagyrésze is vele tartott. (A szociáldemokrata pártok viselkedése az elmúlt világháborúban a legjobb példa erre. Az orosz bolsevikien kívül egyetlen egy szociálista harcos sem szegült ellen az imperialista háborúnak).

Mikor a polgárság elakarta terelni magáról a figyelmet a kiuzsorázott és politikailag iskolázatlan munkásság előtt, az idegen fajokat állította be, mint a bajok okát. Így sikerült a munkásságot az osztályharc helyett zsidóüldözésre fogni.

Mikor a gettókból kiszabadult zsidók kijöttek, akkor a közép- és kisiparban vagy a kereskedelemben tudták megtalálni helyüket, mert a nagy és a nemzetközi kereskedelem már más kezekben volt. Sokan hagyták el ezeket a foglalkozási ágakat és mentek szabadfoglalkozásokra. Nagy tömegek lettek kis és nagy házalók, falusi boltosok és korcsmárosok. Sokan, hogy szerény megélhetési forrásukat megtoldják, uzorával is foglalkoztak. Az egész foglalkozási ág, amelyben a zsidók helyet találtak még, már eleve halálra volt ítélve. A nemzeti verseny, amely a nemzsidó társadalom fejlődése nyomán jött létre, kezdte a zsidókat az újonnan elfoglalt pozíciókból is kinyomni. A faji teória már nemcsak kifelé, idegen országok lakói felé, hanem befelé, a zsidók irányában is kezdi éreztetni hatását. Napról-napra súlyosbodik helyzetük, elsősorban is a szabadfoglalkozásuké. Részben az

állami hivatalokból való távoltartásuk, részben a társadalmi bojkott nehezítette helyzetüket. A középosztály többi részét pedig, maga a kapitalista gazdaság is proletárizálással fenyegette. Miután ennek tendenciája a tőke minél kevesebb kezekbe való összpontosítása és a kisipar elsöprése. Az asszimilációs tényező ritkán volt a történelem folyamán olyan erős, mint ekkor: kikeresztelkedés, a gazdanép nyelvének és kultúrájának felvétele sovínizn.usig menő hazafiasság, a tradíciók elvetése. Sok ország zsidósága külön eredetet keresett magának és tagadta, hogy ő a zsidóság törzséhez tartozna. Pld. a magyar zsidók azt akarták bebizonyítani, hogy ők a mongol kazároktól származnak, kiknek egy része tényleg zsidó vallást követett. Mindez azonban nem számított, mert a fajteória nem ismert kiméletet.

Ez a korszak nagyrészen járult hozzá a zsidó alacsonyabbrendűségi érzés kialakításához. A zsidó félt, hogy zsidónak fog látszani és igyekezett környezetének még a hibáit is utánozni. Fellázadt az elavult tradíciók ellen és reformálta a vallását keresztények mintájára. A túlzott hazafiasság ásta meg azt a szakadékot, amely még ma is meg van a nyugati, akkor jó szituációban lévő, és a Keletről menekülő zsidók között. Hogy ekkor még az antiszemitizmus nem terjedt túl uccai verekedéseken, azt főképpen annak tulajdoníthatjuk, hogy az európai népek akkor a világ új felosztására készülve, még kifelé irányították tekintetüket.

Az első, kik Nyugat-Európából a zsidók nemzeti otthonának felállításáért sikraszállottak, a mindjobban talajt vesztő értelmiség és proletárizálódott kispolgárság volt. A középosztály maga távol maradt. Nagyrésze ezeknek az akkor ígértföldjének tekintett Amerika felé figyelt, hol régi életmódját folytathatja. Az átrétegződés Nyugaton csak keveseknek volt eszméje. Ezt különben a reális adottságok sem tették lehetővé, a parasztság helyzete s a munkásság még teljesen kaotikus állapotánál fogva. A meglévő parasztoknak sem volt elég földjük, a munkásságnak pedig még helyet kellett adni a faluról beözönlő parasztoknak is. Egy újabb rétegnek a beilleszkedése a parasztság vagy a munkásság körébe teljesen elképzelhetetlen volt. Általában a kapitálista termelés zürzavarában nagy embercsoportok átrétegződése elképzelhetetlen.

Más volt a helyzet Oroszországban. Oroszország még nem jutott el a polgári forradalomhoz. A zsidók itt a félféudális társadalomban éleak, állandóan üldözve a tömegek fanatizmusa által. Az ország nagy részéből kitiltva, csak kiskereskedelemmel, bérletekkel, korcsmákkal és pénzkölcsönzéssel foglalkoztak. Az orosz nép elnyomói pedig időnként odadobták őket áldozatul, hogy levezzessék a nép elégedetlenségét. Elszigetelve a gazdanéptől, a zsidó ébredés, itt egész más képet

öltött, mint Nyugaton. Itt a tradíció elleni jázadás nemzeti színezetet öltött. A mintakép nem az idegen nép volt, hanem a bibliai múlt, az az idő, mikor még saját földünkön éltünk, szabad parasztok voltunk. A Hászskála hívei (a felvilágosodás) először taktikából fordultak a héber nyelv útján a néphez, de nemsokára a héber nyelv egy kincsnek számított, amelyet tovább kellett fejleszteni.

Mikor a pogromok felrázták azokat, akik az orosz nép körében akarták népi életüket kiépíteni, voltak olyanok, kik felemelték szavukat Amerika, az új Galut ellen, és egy új zsidó otthon alapítását indítványozták. Ez nemcsak indítványozás maradt, hanem — ha szerény mértékben is, — de kezdet. A tömegekben élt még a Kabala és a Hászskála által felelevenített múltból, Palesztina képe és mikor új zsidó otthonra gondoltak, ez a kép vetődött fel. Egyelőre azonban a törökök nem engedték ezt és így a tömegek legnagyobb része Amerika felé vette útját és a 3 millió zsidóval együtt, ide is beköltözött a zsidókérdés.

Egy része a zsidóságnak és pedig a munkásság s a kisszámú szabadfoglalkozásuak, nem akarták elhagyni Oroszországot, ők saját felszabadulásukat össze akarták kapcsolni az általános felszabadulással. Így alakult meg Kelet-Európa első zsidó munkás-szervezete, a Bund. A szociáldemokrata zsidók mozgalma a zsidó munkás önértékét akarta felébreszteni és az osztályharcba bekapcsolni. Ez a mozgalom ellene volt minden zsidó nemzeti megnyilvánulásnak. Később azonban — az izolációs tényező hatása alatt — engedményt kellett tenniük és népi alapra helyezkedni (jidis nyelv, jidis kultúra, stb.).

A zsidó munkásság nagy részénél azonban ez sem volt megoldás. Nem bíztak a szociálisták közeli győzelmében és létre akarták hozni a zsidó otthont, hogy szabadon dolgozhassanak felszabadulásukon. Ezek a munkások a Poalej-Cionba tömörültek. Teoretikusuk, Borochov, a szociálista-cionista mozgalomnak alapját vetette meg.

Az oroszországi zsidó nagy tömegek azonban, a legnagyobb lelkesedéssel üdvözölték Herzl hívo szavát (1894) és csatlakoztak a cionista mozgalomhoz. A nyugati vezetők diplomáciai munkája és halogató tempója nem felelt meg nekik. Ők hozzá kezdtek a gyakorlati munkához is.

A második álijá emberei főképpen a Poale-Cion munkásaiból kerültek ki. Ezeknek osztályöntudata erősen fejlett volt és a zsidó munkásokkal vívott küzdelmük visszatükröződött abban a tényben is, hogy nagyrészkül nem volt hajlandó együtt dolgozni a polgári cionista pártokkal.

A háború éve alatt a zsidók elleni hangulat kissé letompult, a hadviselő államok nem kockáztathatták belső nyugalmukat. A nép

gyűlölete pedig a külső ellenség ellen irányult. A háboru évei alatt az sem számított, hogy zsidó légió lépett hadba az angolok oldalán. A központi hatalmak nem éreztették ezt saját zsidóikkal szemben. A háboru után azonban mindenütt fellángolt az antiszemitizmus, a legbrutálisabb formában.

Elsőnek Oroszország ugrott ki a háboruból. Itt az ellenforradalmi csapatok részben rablási célekből, részben, hogy minél nemzetibb és vallási színezetet adjanak mozgalmuknak, pogromokkal jelölték utjukat. Fokozottabb mértékben áll ez Ukrajnára, hol az antiszemitizmus annál erősebb volt, mivel Ukrajna Lengyelországhoz való tartozása alatt a lengyel urak adóbérlői általában zsidók voltak. Az ellenforradalmi csoportok ezenkívül a forradalmi csoportokban harcoló és vezetői pozíciókban levő zsidók miatt, a kezükbe került zsidókon álltak bosszút.

Az új Szovjetrendszerben sem volt létalapja a zsidó foglalkozási ágaknak és megindult az átrétegződés. Azonban ez nagyrészen nem a produktív pályák felé irányult, hanem az adminisztráció és az értelmiségi pályák terén nyilvánult meg. A szocialista rendszer nem kényszeríthetett embereket átrétegződni azért, mert egyik vagy másik néphez tartoznak. Bár a zsidók asszimilációja nagyméretű volt, a nagy tömegekkel szemben még mindig hatással van az izolációs tényező.

Ezzel a ténnyel számítva alapította meg a Szovjet kormány a Birobidzáni autonóm zsidó nemzeti területet, hogy ezáltal a Szovjet-Unió zsidóságának megadja a lehetőséget az új rendszerbe való teljes beilleszkedésre. Mentek is zsidók az autonóm területre, amelynek hivatalos nyelve a jidis lett, de ezeknek száma csekély volt és a nagy tömegek a régi lakóhelyeiken maradtak. Birobidzán irányában sem a kapitálista országok agresszív és államilag támogatott antiszemitizmusa, sem a Palesztina gondolat évszázados ideáljának ereje, nem hajtotta őket. Már pedig ahhoz, hogy valaki régi életmódjával szakítson és új életet kezdjen, vagy kényszer, vagy eszme szükséges (a nagy-tömegeknél egyébként a kettő együtt jár).

Mindazonáltal a Birobidzáni település jelentőségét nem kell lebecsülni. Ez hivatva van egy bizonyos történelmi szerep betöltésére, mint próbálkozás a zsidóság nemzeti kérdésének megoldására. Ugyancsak hozzájárul ez a jidis népi kultúra fenntartásához és továbbfejlesztéséhez. Az eddigi eredmények azonban azt bizonyítják, hogy nincs ezen a téren távolról sem az a siker, amelynek tanui vagyunk más szovjet megvalósításokban kivétel nélkül. A szovjet kormány jóakarátát nem lehet ebben a kérdésben sem kétségbevonni. A kényszert azonban, mint hajtóerőt, egy szocialista rendszer a nemzeti kérdésben nem alkalmazhatja, ami által a legfontosabb hajtóerő elesik.

A második világháború után tapasztalhattuk, hogy nem az asszimiláció hanem éppen az izoláció — nemzeti ébredés — kerül előtérbe; szovjetekben.

A többi európai országoknak zsidói részére azonban nehezebb a helyzet. Itt a szociálizmus felé vezető folyamat lassabb lesz, mert egy fejlettebb és nagy erőt képviselő burzsoáziával állunk szemben. Európa lakócai és gazdasági technikai viszonyai miatt, nagy tömegek beill szkedése a gazdasági életbe még akkor sem lesz reális — nagyaráyu telepítések nélkül — ha a zsidók egységesen elhatároznák — produktivizálódni.

Ennek elérkezését kívárni nincs is idő. Az első világháború utáni antiszemitizmus, amely a legyőzött és gazdaságilag teljesen megerendített alapu államból indult ki, az európai zsidóság öt-hatodát pusztította el. A Hitler által kiirtásra ítélt népek között is első helyen szerepelt a zsidóság, melyet kizsákmányolóknak tüntettek fel, hogy a kizsákmányoltak figyelmét eltereljék magukról és hogy a reakciósoakat és sovínisztákat jobban ellenük úszítsák.

A hatmillió európai zsidó elpusztulása után, a megmaradt zsidóság sem találta meg nyugalmát. Bár visszahelyezve a régi jogába, megint csak a régi gazdasági ágakban tudott elhelyezkedni. Ezek azonban a hat év jogfosztásának idejében be lettek töltve. A konkurencia még élesebb formát ölt. A rétegződésről csak kis csoportok számára beszélhetünk. A földmunkában való elhelyezkedés kílátástalan, dacára annak, hogy a földosztások javították a parasztság helyzetét. A lecsökkentett termelésben az elmúlt évek alatt átrétegződtek sem tudtak elhelyezkedni. A kisipar és kisvállalkozókat pedig a gazdasági fejlődés kiszorítja a termelésből. A szociálizmus győzelmét pedig óriási harcok fognák még megelőzni. A szemben levő táborok közben kirajzolónak. Nyugateurópa és Amerika zsidósága az, amely most fizikai létében van veszélyeztetve. Ezekben az országokban tanui vagyunk az antiszemitizmus növekedésének. A hitleri birodalom megbukott, de a Hitleri szellem még él a népekben: Lengyelországban a zsidók fegyvert kaptak önvédelnükre; Szlovákiában még ma is közveszélyes zsidónak lenni; és a magyarországi pogromok bizonyítják ezt. Tudiuk jól, hogy végül ez is meg fog szünni, de fennáll a kérdés: amíg eljön a megváltás, felörlődik a nép.

Ha a zsidóság továbbra is a mai egészségtelen pozíciójában marad, akkor félni lehet tőle, hogy áldozatul fog esni annak a nagy harcnak, amelyet a haladás erői a reakció ellen fognak vívni, mert: a zsidóság nem rendelkezik erre a háborúra szükséges stratégiai bázisokkal (komoly gazdasági pozíciók, és a termelésben elfoglalt hely).

Befejezés

Felvetődik a kérdés: mikor a népek felszabadításának korszakában élünk és a népi kultúrák szabad kifejlődésének fázisába lépünk, mi lesz a zsidó nép sorsa? Vajjon minden állam meg fogja teremteni az „autonóm zsidó közösséget“ — Birobidzsán módjára?

Borochov analízise és prógnózisa a zsidó jövőről, kegyetlenül beigazolódott 1939—1944-ben, Ebből tanulnunk kell.

Nem az a mi érvünk, hogy: „itt antiszemitizmus van, meneküljünk“. Ez az a hajtóerő, amely vándorútra készítette a zsidó népet évszázadokon át. Ez nem elég, még ha meg is nyílik valamely ország egy-egy részre. Nem elegendő csak területet és klímát változtatni. (Pld. Amerika, amely a zsidó emigráció célpontja volt, ma ugyanúgy felveti a zsidókérdést, mint évtizedekkel ezelőtt Kelet-Európa; — lásd az amerikai templomrombolások, antiszemita kilengéseket.)

Új alapokra kell fektetni népi létünket. Átrétegesíteni egészségtelen gazdasági strukturánkat és megteremteni a bázist felszabadító harcunkhoz — a szociálizmus megvalósításához — amely előfeltétele a végső nemzeti felszabadításnak.

Hol találunk a földgömbön erre megfelelő helyet? Két évvel a felszabadítás után még létező zsidó lágerek, az antiszemita kilengések, azt bizonyítják, hogy sehol.

Van egy hely a világon, ahol a zsidók — minden kormánysegítség nélkül — politikai gáncsolások dacára — pusztán a maguk erejéből, — az elmúlt hat évtized alatt, egy közel 700.000-es zsidó telepítést hoztak létre, amely semmiben sem hasonlít a Galuthoz: ahol a volt zsidó szatócsokból és luftmentschekből munkások lettek, ahol a zsidó szervezőképesség és alkotás a világ csodálását váltották ki, ahol egy új, gerinces nemzedék nőtt fel, amely nem ismeri s nem akarja ismeri a galut életmódját és amely megtalálta az új világépítés harca és az ősi kulturánk közötti kapcsolatot és amely garanciája a zsidó megváltásnak: ez EREC — ISZRAEL.

BER BOROCHOV ÉS TANAI

Századunk elején, Oroszország különböző városaiban, ahol sokat szenvedtek a zsidók, spontán módon, cionista-szociálista munkáscsoportok alakultak. „Cion munkásainak“ nevezték magukat. Azok a zsidó munkások és haladó gondolkozású zsidó fiatalok alakították ezeket a csoportokat, akiket nem elégített ki az akkori szociáldemokrácia, amely nem adott feleletet nemzeti kérdéseikre, de a polgári cionizmus sem, amely figyelmen kívül hagyta a társadalmi osztálykérdéseket. E szétszórt csoportok között azonban nem volt szervezeti vagy ideológiai összefüggés. A mozgalom egységes ideológiája, a szocialista szabadsággeszmék és a zsidó tömegekben szunnyadó nemzeti élniakarás szintézise jóval később kristályosodott ki. Ennek a gondolatvilágnak tudományos megalkotója és a mozgalom átfogó kereteinek megszervezője egy poltavai héber tanító fia volt: *Ber Borochov*.

Poltava, csendes városka volt Ukrajnában. A cári rezsim azonban gondoskodott arról, hogy forradalmi tüzfészek válják belőle. Nap-nap után furcsa idegeneket hoztak a városba a cár katonái. Forradalmárok, akiket gyanuba fogtak a hatóságok. Ezek a rejtélyes idegenek foglalkoztatták a poltavai fiatalok fantáziáját, különösen a tanuló ifjúságot. Éjszakánként kilopództak a szülői házból és eldugott helyre zarándokoltak, ahol előadásokat hallgattak különböző filozófiai, szociálpolitikai és tudományos témákról, amiket a száműzöttek, tudósok és írók tartottak. Poltava azonban nemcsak az orosz forradalmi törekvések, hanem a fiatal zsidó nemzeti mozgalom egyik centruma is volt. Már a nyolcvanas években nagy tábora volt itt a Chibat Cionnak. Biluisták indultak el innen a távoli zsidó haza felépítésére. Modern héber iskolák, könyvtárak és irodalmi egyesületek alakultak itt. És a mozgalomnak egyik vezetője Mose Áron Borochov, a poltavai héber tanító volt.

E két áramlat között nőtt fel Boria, ahogy oroszosan hívták szülei házában a fiatal Borochovot. Olthatatlan tudásszomja és fejlett igazságérzete őt is elvitte a tiltott előadásokra. Egy alkalommal Lesevic professzor, az öreg filozófus is Poltavában járt és a tizennyolc éves Boria vitába szállott vele egy bölceleti kérdésben. A professzornak nyomban feltűnt az éleselméjű zsidó diák és később hírnevet is szerzett neki az orosz tudományos körökben.

Mint derült égből csapott villám, sujtott le a zsidó fiatalságra a kisenevi pogrom. Boróára úgy hatott ez, mint egy nagy riadó, amely harcba szólít minden lázadó erőt, szenvedő milliók megváltására. Borochov szülei Amerikában éltek már akkor. A tizennyolc éves Boria önálló férfi volt. Nem kellett tekintettel lennie szülőre, testvérré. Barátaival önvédelmi szervezetet alakított. Jekatarinoslavban, fegyvereket osztogatott és egy emlékezetes pészahinapon, amikor huligánok rontottak a zsidó lakosságra, Borochov csapata helytállott magáért. Ez volt Oroszországban az első zsidó önvédelmi szervezet, a pogrommok ellen. Ugyanebben az időben rakja le Jekaterinoszlávbán, a Poale-Cion mozgalom alapjait is.

Az Uganda-konfliktus idején, a Poalé-Cion oldalán harcol a Palesztina eszméért, az Uganda-hívók és territoriálisták ellen. Ezzel a programmal megy Baselbe a hetedik cionista kongresszusra és 1905-ben, a nagy forradalom és pogromok idején, amikor az egész cionista mozgalom is súlyos válságba kerül, teremti meg a szétszórta Poalé-Cion csoportok országos pártkeretét, a poltavai konferencián. A konferencia után súlyos megpróbáltatások szakadtak a fiatal mozgalomra. A rendőrség leleplezte és elkobozta a Poalé-Cion önvédelmi szervezetének fegyverraktárát. Borochovot is letartóztatták. De a mozgalom fiatal vezére, huszonnégy éves volt akkor, a poltavai börtönben is módját ejtette, hogy politikai munkát végezzen. Sok ukrán paraszt volt akkor fogolytársai között, akiket az ukrán agrármozgalomhoz fűzött kötelékek miatt börtönöztek be. Borochov különböző előadásokat tartott ezeknek az embereknek: a nemzeti kérdésről és az osztályharcról, nemzetgazdaságról és szociálpolitikáról, stb.

Az ukrán szociáldemokrata mozgalomban külön irányzat alakult abban az időben, amelynek követői szociálista eszmékkel egyesítették az ukrán nemzeti célkitűzéseket. Borochovistáknak nevezték magukat és programjuknak alapját Borochov első alapvető művének: „Az osztályérdek és nemzeti kérdés” — irányelvei képezték.

Borochov később Minszkbe költözött. Itt írta első jidis nyelvű cikkét. Amikor a mozgalomhoz csatlakozott és alapvető művét („Klasseinteressen unser Plattform“) megírta, nem tudott még jidisül, oroszul írni. Tíz évvel később azonban már jeles jidis filológus volt és jidis írása szinte egyedül álló a maga eredetiségében és szépségében.

A nyolc Cionista kongresszus után, amelyen aktív részt vett, Borochov bejárta Európát. A nagy világvárosok könyvtáraiban dolgozik, kutat és összegyűjti az anyagot ahhoz a standard műhöz, amely 1913-ban jelenik meg Vlnában, „A jiddis nyelv és irodalom“ címmel.

A világháború kitörésekor Borochov elhagyja Európát és Amerikába vándorol. Életének legtermékenyebb korszaka volt ez. Az euró-

pai kóborlások nyomasztó anyagi nélkülözései után, itt megszabadult a súlyos pénzgondoktól, bár újságírói fekete munkát vagy ahogy ő nevezi, favágást kell végeznie, hogy megkeresse kenyerét. Borochof a munka és a harc szimbóluma lett az amerikai zsidó tömegek szemeiben. Az amerikai zsidó munkásmozgalom szellemi átalakulásában, az amerikai zsidó kongresszus megteremtésében, a zsidó világkongresszus gondolatának felvetésében, jelentős része volt Borochof óriási nevelő és szervező munkájának.

De ez a periódus is csakhamar végetért. Oroszországban kitört a forradalom és Borochofot sürgető hazahívásokkal ostromolják régi küzdőtársai: gyere, gyere, jönnöd kell.

És Borochof ment. Utközben még kiszállott Stokholmban és kiharcolta a Poalej-Cion többi delegátusaival együtt, hogy a szocialista internacionálé a világ proletáriátusához intézett béke-indítványába beiktatta a zsidó nép Palesztinai és általános nemzeti követeléseit.

Aztán megérkezett Kievbe az oroszországi Poalej-Cion utolsó konferenciájára. Amikor megjelent a teremben, a lelkesedés tomboló vihára fogadta: „Éljen Borochof, a mi pártunk alapítója!”, kiáltották a terem minden oldalából. Virágoszó árasztotta al Borochofot és néhány pillanat alatt virágkertté alakult át az egész emelvény.

De a tomboló lelkesedésben belevegyültek csakhamar a csalódás hangulatai. Borochof Amerikából jött és bejárta az egész nagyvilágot, mialatt távol volt régi embereitől. Ezen idő alatt kinőtt a szűk és nyomasztó orosz légkörből, szabadabban és biztosabban szárnyaltak a gondolatai, a nagy zsidó valóság teljes tudatát érezte magában. És ilyeneket mondott:

„A zsidó nép hazája nem Vladivosztojk vagy más határa Oroszországnak. A békekonferencián az egész világ nevében kell, hogy beszéljünk. Nem szégyeljük kimondani ezt a szót: zsidó nemzet...”

Majd később:

„Következeteseknek kell lennünk úgy a cionizmusban, mint a szocializmusban. Az a feladat vár ránk, hogy megvalósítsuk a zsidó nép ideáljait... Ma szabadon és nyíltan mondhatjuk: Erecz Jiszrael a mi hazánk”.

A régi hagyományok őrzői eretnek beszédet érezték ki a vezér szavaiból. Egy tekintélyes delegátus úgy vélte, hogy sokat beszélnek ezen a konferencián a zsidó népről és háttérbe szorul az osztályszempont. A vita hevében ilyeneket is mondtak: „Borochof elárulta saját tanait”. — „Nem fogadjuk el az új Borochofot, mi kitartunk a régi mellett”. — Borochof azonban legyőzte a kételkedőket. Főlényes bizottsággal lett urrá a kedélyeken, — győzött.

Mint győztes vezér vetette bele magát a küzdelembe, amibe a forradalmi idők sodorták a munkás-cionista mozgalmat. Mozgalmas

idők voltak. Lázás iramban kergették egymást az események... A déloroszországi népek Kiebben megtartott konferenciája után, melyen két nagy referátumot tartott Boročov, a köztársaság alkotmányozó gyűlésére készülődtek a birodalom összes népei. A zsidó tömegek is megmozdultak. A hitközségekben új demokratikus éra kezdődött. Választási harcok és készülődések az egész vonalon. Az oroszországi zsidók konferenciája is a küszöbön állott. Az alkotmányozó gyűlésen a birodalmi zsidó konferenciára és a pétervári zsidó hitközségben kiírt választásokon Boročov a Poalej-Cion listavezetője. A heves küzdelemben emberfölötti munka szakadt rá. Kiebbe utazott, hogy közös választási blokk alakításáról tárgyaljon az ukrán szociál-demokratákkal, az alkotmányozó gyűlés kapcsán. Városról városra utazik, szervez, agitál.

Es akkor jött a halál.

A történelem leglázásabb pillanatában,, a jövő teremtő munka legtüzesebb ütemében, csett el a munka és a harc mezején Ber Boročov, 36 éves korában, 1917 december 17-én.

„Ugy halt meg a vezér, mint egy katona az őrhelyén“.

Boročov történelmi jelentősége

Nem Boročov volt az első, aki összhangot keresett a szocialista szabadságesszme és a zsidó gondolat között. Ennek a kísérletnek a nyomait megtaláljuk már Mózes Hess-nél. A tudományos szintézis megteremtése azonban, Boročov érdeme. Mózes Hessnél ez inkább sejtelem, mint tudományos felismerés. Boročov mutatta meg először, hogy a zsidó lélek normalizálása egyik része annak az utnak, amelyet a zsidó munkásnak kell megtennie ahhoz, hogy elérje a végcélját, a teljes szociális felszabadulást. Boročov a munkás-cionizmus eszmei és intellektuális pátoszának volt a hordozója.

Boročov egész jövőképe, az éles analízis tükrében, valóságos prófécia: ahogyan századunk elején elének vetette a zsidó sorsalakulás képét, amely kép, eleven valósága ennek a sorsnak. Nem ösztönös megjegyzés kinyilatkoztatása volt ez, hanem a társadalmi-gazdasági fejlődés törvényeinek és azokban megnyilatkozó tendenciáknak a kimutatása. A mély tudományos elemzés tükrében látta meg, hogyan válik egyre szűkebbé a gazdasági-szociális tér a galuti zsidó tömegek számára és hogyan szűkül, hogyan koncentrálódik a zsidó vándorlás egyetlen végső összevont irányra Palesztina felé. De nemcsak a zsidó élet jelenségeit látta ilyen erővel, hanem a világtörténelmi fejlődés irányát is. 1914-ben, a világháború kitörése évében írta le ezeket a megdöbbentő sorokat, amelyeknek egészen naiv látszatu a csengése:

„A közeledő események nem a döntő harcot hozzák — a népek szabadságerői még nem értek meg a társadalmi győzelemhez. Ellenkezőleg: az általános lelkesedésnek és messianisztikus reményeknek ez a köszöbönálló korszaka, az illúziók rombadöntésével és újabb súlyos visszaeséssel fog végződni. Nem örömteljes etápjá lesz a fejlődésnek és a kapitalista társadalom összeomlásának. Ez a korszak mély szakadékokat fog hagyni a régi világ falain. És éppen ebben fog bebizonyosodni jelentősége és értéke. A társadalmi fellendülésnek és hanyatlásnak ebben a korszakában a zsidóságot fogják érni a súlyosabb megrázkódtatások és a legnagyobb áldozatot fogja hozni a haladásért a földnélküli zsidó nép, mint a leggyengébb az összeverődő ellemek között. De miként a többi társadalmi és politikai csoportoknál, a zsidók életében is bekövetkezik az erők koncentrációja“.

Borochof volt korának egyetlen marxista uttőijője, aki a történelmi és dialektikai materializmust a nemzeti kérdésre alkalmazta. Ebben a tekintetben megelőzte a többi szocialista teoretikusokat (Renner, Bauer) és hogy mennyire realisabb volt az a marxista analízis, amelynek Borochof vetette alá a nemzeti kérdést, mint Otto Bauer prognóziája, azt legelénkebben az utóbbi évtizedek eseményei mutatják. Bauer (A nemzetiségi kérdés és a demokrácia) a nemzeti kérdés tárgyalása során egyszerően elmulásra ítélte a zsidó nemzeti jelleget. Viktor Adler is élesen harcolt az ellen, hogy nemzetnek ismerje el a zsidókat az Internacionale. Ezekkel az asszimiláns teoretikusokkal szemben Borochof világosan kimutatta, hogy mindaz, ami az új korban történt a zsidó tömegek életében, tudatosan, vagy akaratlanul, új fejlődési lehetőségek keresése volt. Az asszimiláció, a felvilágosodás, vándorlás, a nemzeti ébredés, a munkásmozgalom, a kulturális fellendülés a népi öntudat nyomán, a különböző kolonizációs kísérletek, a régi kötelek feladása és új kötelek szüntelen kialakulása, mind ezen jelleg külső megnyilatkozásai egyazon hatalmas átalakulási folyamatra, amelyben a zsidó energia termékeny tételt és a zsidó munka kulturális produktívizálódását keresi. Ez az egységes felfogása a zsidó élet jelenségeinek, az események gazdasági értelmezése alapján, Borochof gondolatvilágának legragyogóbb oldala. Számára a centrális gazdasági kérdés: a zsidó nép exterritoriális volta. A zsidók nemcsak abban az értelemben exterritoriálisok, hogy nincs kompakt településük egy meghatározott földterületen. Gazdaságilag is azok, mert termelésük távol esik a földtől, a természet talajától. A zsidó munka, idegen munkára támaszkodik, nincs földalapja, ezért labilis és nem önálló. És itt, nem is annyira a felismerés az újszerű, mint inkább a mesteri megfogalmazás. Borochof szerint, az az eszköz, amit a zsidó nép exterritoriálisításának leküzdésére használt: a vándorlás. Kifejti,

hogy a zsidó tömegeknek olyan országba kell vándorolniuk, ahol kisebb ellenállásba ütköznek az a törekvésük, hogy magasabb gazdasági, kultur és politikai színvonalra emelkedjenek. Végül fokon ez az ország csak Palesztina lehet, ahol a közép és kistöke magában az országban és a szomszédállamokban fog felvevő piacot találni, és ahol az általános kulturnívó is alacsonyabb fokon áll (nincs lehetőség az asszimilációra). Palesztinában fog a zsidó nép először — a benszülött lakosságtól függetlenül — termelni, saját fogyasztási és export-szükségleteinek kielégítésére. A galut összes országaiban a nemzsidó lakosság vásárlóerejétől függenek a gazdálkodó zsidók. Palesztinában, a fogyasztási javak termeléséről munkaeszközök termelésére fognak áttérni. A cionizmus az egyetlen mozgalom, amely öntudatot és világgosságot visz be a zsidó tömegek produktivizálási törekvéseibe. A cionizmus gazdaság-történelmi szükségszerűség a zsidó nép számára.

Jóllehet gazdasági valóságokból indul ki ez a tézis, mégsem méríti ki azokat a reális okokat, amelyek a palesztinai zsidó országépítés dinamikus hajtóerői. Borochof első írásaiban figyelmen kívül hagyta azokat a mélyen gyökerező, történelmi-leléktani erőket, amelyek a zsidó tömegeket Palesztinához fűzik és amelyek forradalmi erőt kovácsoltak abból az objektív gazdasági szükségszerűségből, amit Borochof világított meg a legélesebben és amely a zsidó élet alapjainak átépítésére készíti a zsidó népet. Ezek az erők Borochof életében is jelentős szerepet játszottak — már gyermeki fantáziáját is élénken foglalkoztatták, — mégis, amikor érett fejjel látott hozzá a zsidókérdés és a cionizmus marxista elemzéséhez, szigorúan csak a materialista, gazdasági tényezőket vette számításba: kimutatta, hogy a zsidó vándorlás rendezett koncentráció, elementáris szükséglete a zsidó életnek. Ez a koncentráció azonban nem tud erős gyökeret verni a nagykapitalista országokban, hanem olyan területeket kell keresnie, amelyek a nagykapitalista fejlődés kezdetén állanak, ahol a zsidók még be tudnak hatolni a termelés alapvető ágaiba. Palesztina is ilyen ország és ez lesz az a terület, ahová a rendezett és szervezett zsidó vándorlás irányulni fog.

Maga Borochof is belátta később, hogy ez az indoklás igen száraz és hiányos. Ez azonban abból a merev osztályideológiából adódott, amelyben háboru előtt éltek az oroszországi zsidó munkások és progresszív intellektuálisok, akik ellentmondást véltek látni a szocialista forradalmiság és a cionista idealizmus között. A palesztinai vándorlás dinamikája megítélésében is tévedésbe esett Borochof. Az egész folyamatot a történelem „stichikus“, vagyis természeti erőire építette, amelyek a gazdasági adottsákból fejlődnek. Emellett azonban nem tulajdonított döntő fontosságot az organikus, emberi erőnek e folya-

mat előmozdításában. A chaluciu, az önkéntes emberi iniciativa és pionirszerp, sorsot formáló erejében sokáig kételkedett Borocho. Ez az organikus vándorlás azonban megelőzte az ugynevezett sichi-kus, a természeti-gazdasági erők által hajtott palesztinai emigrációt és maga Borocho is kénytelen volt revidiálni álláspontját, amikor később kijelentette: „Egy somér, aki elesett az országban, többet tett, mint a mi összes deklarációink“.

Mesteri volt Borocho analízise és megfogalmazása a zsidó munkás nemzeti kérdésének és nemzeti feladatainak a megvilágításában. Az osztályharc szempontjából az a pozíció a legdöntőbb tényező, amelyet a gazdasági életben foglal el a munkás. A fejlett tőkés államokban, a munkásokra támaszkodik az egész gazdaság. Ha a munkás akarja, megállanak az összes kerekék. Ezért oly erőteljes a modern idők proletáriátusának gazdasági és politikai hatalma. A zsidó munkások azonban mindenütt kirekednek az östermelésből, a legfontosabb termelési ágakból és ebből adódik a zsidó munkásmozgalom belső tragédiája: öntudatában forradalmár a zsidó munkás, de gazdasági léte tehetetlenségre ítélte őt és legfeljebb az uszályhordozó szerepét töltheti be a munkásság társadalmi harcában. Senkisémet kapható oly könnyen bármilyen szélsőséges dogma számára, mint a zsidó proletár, aki voltaképpen nem is proletár a szó marxista értelmében, hanem a legtöbb esetben deklasztált intellektuel. E jelenségek okát senkisémet ismerte jobban, mint Borocho, aki maga is ehhez az osztályhoz tartozott. Az akkori zsidó forradalmárok lelki strukturáját a következő klasszikus mondatokban örökitette meg:

„A zsidó proletáriátusnak úgy kell a forradalom, mint senki másnak: reményei a társadalom demokratizálására irányulnak. A rettenetes nemzeti nyomás: a zsidó proletáriátusnak a profitra szomjas zsidó kistöke által való elviselhetetlen kizsákmányolása, ezen örökös városi elemnek, a „könyv népe“ fiának magas kulturális fejlettsége és nervozitása, — mindez nagy forradalmi energiákat és lelkes áldozatkészéget szabadit fel. Ez a forradalmári tultengés, amely a keskeny stratégiai alapra préselődik, olykor karrikatura formáját ölti. Főlös belső öröknök és a képtelenségnek a tudata, hogy azokat produktivan értékesítse, — ez a zsidó proletáriátus nyomora, szenvedéseinek forrásai... A megláncolt Prometheus, aki tehetetlen dühében, egész tüzével szeretné rávetni magát a keselyüre, amely máját falja — ez a zsidó proletáriátus szimbóluma“.

Borocho azt hitte, hogy ez a megláncolt „Prometheus“ fogja először lerázni a galut bilincseit és a zsidó nép nemzeti felszabadulásának és megújhdásának legaktívabb hordozója lesz. Felismerte ugyan, hogy a zsidó kispolgárság az az osztály, amelyre a legsulyo-

sabban nehezedik a nemzeti elnyomatás és ez a réteg van legerősebben érdekelve a népi megújulásban, a vándorlási probléma megoldásában, — de mint sok más marxista teoretikus, — Boročov is képtelennek tartotta a közép- és kispolgári rétegeket gyökeres történelmi cselekvésre. A zsidó nép és a cionizmus esetében megdőlt ez a tétel. Ebből az osztályból támadt életre az a forradalmi erő, mely a chalucitban öltött testet és legerősebb hordozója lett a zsidóélet gyökeres megújulásának. A cionizmus megvalósításának uttörője nem annyira a galuti zsidó munkás, mint inkább a galuti zsidó kispolgár fia lett. A galuti zsidó munkásság nagyrésze, a galuti létre építette jövőjét és olyan pártokra esküdött, amelyek itteni, napi kérdéseire véltek feleletet adni, — amíg valamelyes megélhetést talált itteni mesterségében. A zsidó munkás csak az utóbbi években, jellemző módon, a zsidó tőkével egyidőben ismerte fel Palesztinát a maga élete számára, amikor a zsidó tőkének és a zsidó munkának egyaránt súlyosan megrendültek pozíciói a galutban. Nem is lehetett ez másképp. A szakmunkás nehezen tudja rászánni magát arra, hogy chaluci módon átrétegeződjék, mindent előlről kezdjen, mesterségek és munkafeltételek meghódításával. De igazán válik Boročov tétele abban az értelemben, hogy: a palesztinai munkásosztály a legerőteljesebb, leghatalmasabb hordozója a cionizmus megvalósításának. Az a fiatalság, amely a galuti kispolgári sorból kiszabadulva, munkásosztállyá vált. Ez a nemzedék váltotta valóra Boročov tanait és tette halhatalanná nevét.

A BOROCHOVIZMUS

Ber Boročovnak három írása vetette meg a munkáscionizmus tudományos alapjait, ami egyben az egész cionista gondolatvilág társadalom-tudományi alapépitménye: 1. „Die Ekonomische Entwicklung finem jiddischen Folk“. 2. „Die Klasen moment — momenten in der nációnáler Fráge“. 3. „Unser Plattform“. Három önálló munka ez, amelyek különböző időpontokban íródtak, de így is összefüggő egységet alkotnak, a boročovizmus masszív gondolati építményét képezik. Az alábbiakban sűrített feldolgozását adjuk e három alapvető munka anyagának.

1. A zsidó nép gazdasági fejlődése.

Aristoteles nemcsak kiváló filozófus, hanem nagy politikus és mélyértelmű nemzetgazdász is volt. Egy aristotelesi gondolat jut eszembe, amit a materialisták egészen elfelejtettek és elhanyagoltak. Kétféle jövedelmet különböztet meg a tan: jövedelmet a természet-

ből és jövedelmet az emberektől. A paraszt, a bányász, a halász, a természetből meríti létanyagát, viszont a kereskedő, a bankár, az orvos, a jogász, az emberektől szerzi azt.

Melyik kategóriába sorolható a zsidók főkeresete? Aristoteles beosztása szerint e kérdés megválaszolásának a következőképen kell hangzania: Míg a többi népek főkeresete közvetve, vagy közvetlenül a természetből származik, addig a zsidók főkereseti forrása kizárólag az ember.

Otto Effertz, nemzetgazdasági elmélete is rámutat arra, hogy bármilyen nehéz munkát is végez a paraszt, a földnek nagyobb része van a jövedelemben, mint az emberi munkának. A munka a föld megműveléséből, felszántásából, beültetéséből és a gabona learatásából áll. A gabona főtermeléséről azonban, a föld természeti erői maguk gondoskodnak. És fordítva: bármilyen kevés is a zsidó szabó munkája a ruhászöveten, az emberi munkának mégis nagyobb része van ebben a termékben, mint a nyers alapnak és a földnek, a természetnek: a természet csak a juhot és a gyapjút termelte, a többbit az ember állította elő. Az ember nyírta le a juhot, kidolgozta, megfestette és szőtte a gyapjút, mindaddig, amíg szövet lett belőle. Már ebben az áruban is sokrétű munka fekszik és csak egész kis része van benne a természetnek. A szövetből azután ruhát készít a szabó, úgyhogy a kész ruhában már egészen elenyésző része van a föld teljesítményeinek és túlnyomó részt emberi munka rejlik benne. Így a zsidó termelésben is elenyésző a föld, a természet szerepe és összehasonlíthatatlanul nagyobb az, emberi munkáé. Más népeknél viszont, a földnek óirási szerepe van a termelésben.

A többi népek sem élnek kizárólag a termelésből. A termelésük magában egyesíti a két elemet: a földet és a munkát és minél fejlettebb az ipar, annál nagyobb a „munka“ és kisebb a „föld“ szerepe. A föld ellem azonban állandó jellegű más népek gazdaságában, míg a zsidó termelésben hiányzik, miután ez a termelés kizárólag a munka elemeiből tevődik össze.

Ezen kívül maga a munka is két elemből áll: kézi munkából, pontosabban „testi“ munkából, és fej munkából, vagyis „szellemi“ munkából. Tudott dolog, hogy zsidó foglalkozásokban a szellemi munka sokkal nagyobb teret foglal el, mint más népeknél. A kultúra fejlődésével más népeknél is növekedik a szellemi munka szerepe, de sohasem olyan mértékben, mint a zsidóknál.

A tökéles, főleg „szellemi“ munkát fejt ki vállalataiban. Megszervezi és vezeti az üzletet. A bérmunkás főleg testi munkát végez a termelésnél. A vállalkozó szellem, amely a zsidó munkást arra ösztökéli, hogy önálló kereskedő legyen, éppen abból ered, hogy a zsidók szive-

sen dolgoznak a fejükkal. A zsidó gazdasági individualizmusa a történelmi földnélküliségben gyökeredzik. Két fontos jelenséget látunk tehát a zsidóknál:

- a) A munka tulsulya a föld felett és
- b) A „szellemi“ munka tulsulya a „testi“ munka felett.

* * *

Az emberek háromféle terméket produkálnak: 1. termelő eszközöket, vagyis gépeket, nyers anyagot, szerszámokat. 2. Közlekedési eszközöket, vagyis utakat, vasutakat, kocsikat, hajókat, távírókat, telefont, stb. 3. Fogyasztási javakat, vagyis élelmiszereket, öltözködési cikkeket, könyveket, zeneeszközöket, képeket, stb. Ez a három kategória azonban további felosztásra szorul, természeti közelségükhöz mérten. Egy pár cipő előállításánál pl. az emberi munka a következő stádiumokon megy keresztül:

Előbb a paraszt dolgozik, aki az állatot tenyészt, ez a mezőgazdasági őstermelés (takarmány termelés és állat tenyésztés), azután sorra a mézárós, aki az állatot levágja, azután a „nedves“ timár, aki a bőrt megpuhítja és a száraz timár, aki kidolgozza. Azután következnek a bőrparipar különböző etapjai és végül a cipész, aki elkészíti a cipőt.

A termelésnek azon stádiumát, amelyek legközelebb állnak a természethez, „első termelési stádiumnak“ nevezzük. Ezek: a földművelés, a kertészet és az állattenyésztés. Itt nagyobb a „föld“ el em és aránylag kevés a „munka“ el em. A természettől egy fokkal távolabb fekszik az „ipari termelés“, ugymint a bányamunka, a költetés, az erdő kitermelés különböző ágai. Itt már nagyobb a „munka“ el em, mint az előbbi kategóriáknál. Még távolabb állanak a természettől a termelés másodlagos középstádiumai. Ide tartozik: a fémipar, a szövőipar, építőipar. Már egészen közel állanak a fogyasztáshoz és távol esnek a természettől, az ismert zsidó iparágak: a faipar, a vegyipar, a bőr- és papírpar, — amelyek a „harmadlagos középstádiumot“ képviselik. A termelés „utolsó stádiumai“ közvetlenül a fogyasztót szolgálják ki. Ide tartozik: a ruházatiipar, a pékpar, a nyomda- és más ipar-ágak, amelyek hagyományos zsidó foglalkozások. Elenyészően kevés bennük a „föld“ el em és szinte az egész termelés a munka el emből áll.

Ha megvizsgáljuk a zsidó statisztikát, a következőket állapíthatjuk meg abból:

a) A zsidó munka teljesen távol esik a természettől. Mezőgazdasággal mindössze 0.5%-tól 1.5%-ig foglalkoznak a zsidók.

b) A zsidók százalékaránya olyan mértékben emelkedik az egyes

foglalkozási ágakban, amennyire távol esnek a foglalkozási ágak a természettől. Az ipari őstermelésben 8—9%-ot alkotnak a zsidók. A másodlagos közép-stádiumban viszont már 15—20% a számarányuk, a harmadlagos közép-stádiumban már a zsidóknak egynegyedét teszi ki.

c) A termelés utolsó stádiumában, vagyis ott, ahol már semmi kapcsolat nincs a földdel, és a természettel, szinte 50%-ot alkotnak a zsidók.

d) A nemzsidók többsége a természettől szerzi jövedelmét, míg a zsidók többsége emberektől él. A zsidóknak 70—80% a termelés utolsóelőtti és utolsó stádiumaiban működik. A nemzsidók 70—80 százaléka viszont olyan termékek feldolgozásából él, amelyben túlnyomórészt emberi munka rejlik.

Vagyis: Minél távolabb esik valamely foglalkozás a természettől, annál nagyobb mértékben összpontosul benne a zsidó munka.

A statisztikai számokból az is kitűnik, hogy a zsidók éppen a legfontosabb, legbiztosabb és legbefolyásosabb termelési ágaktól állnak távol, azon ágaktól, amelyek körül a történelem kerekere forog. Ahelyett, hogy a gazdasági élet egészséges, erőteljes, központjaiba hatolnának be, a gazdasági élet perifériáin és felszínén helyezkednek el a zsidó tömegek. A társadalom sorsa legkevésbé a tü-ipartól és a dohány-gyártástól függ. A munka és a fejlődés szálai a központi foglalkozásokon: a mezőgazdaságon, az állattenyésztésen, az ércbányászatban, a vasuti és hajó közlekedésen futnak át — egészen fel, a társadalmi élet felszínéig, az ipari kész áruk piacáig.

A száraz számok rávilágítanak arra a szomorú tényre, hogy hátramaradottságra van ítélve a zsidó gazdaság, szétesik a zsidó kultúra és meg kell maradjon a függőség, — a zsidók állandó politikai baja — mindaddig, amíg a zsidó népek a természettől, a földtől, az őstermeléstől való elidegenedése tart. A zsidó munkás harca és forradalmi törekvése épolyan jelentéktelen szerepet fog játszani a szomszéd népek munkástömegei harcában és forradalmában, mint amilyen jelentéktelen értéket képvisel a zsidó munkás által gyártott tü és vasaló a nemzsidó munkás gőzhajójához és óceánjárójához irányítva.

Ez a történelmi betegsége a zsidó gazdasági életnek. És mindazok, akik a zsidó népet a galuti léthez a galut énekéhez és reményeihez akarják láncolni. — ezt a betegséget akarják állandósítani.

* * *

Két nagy csoportra osztja Marx a modern tőkét: 1. Állandó tőke, amely termelő eszközökből, olyan anyagból és objektív termelési feltételekből áll, mint a földjövődék, gyárépületek, közlekedési eszközök,

nyersanyagok, szén, gépek, szerszámok, stb. 2. Változó tőke, amely emberi munkaerőből tevődik össze. Az, amit a vállalkozó járadékba, gépekbe, szénbe, stb. investál — a tőke állandó részét alkotja. Az, amit munkásoknak és alkalmazottaknak fizet ki bérként, — a változó tőke.

Világos, hogy a zsidók nem állandó tőkét termelnek, mert nem épületeket, gépeket, közlekedési eszközöket, nyersanyagokat, stb. állítanak elő. A zsidó munkás egyáltalán nem vesz részt az állandó tőke létrehozásában és elosztásában. A zsidó munkás, a maga egészében a változó tőke szolgálatában áll.

A tőkének mindkét része, az állandó és változó is folyvást növekedik, de az állandó tőke gyorsabban, mint a változó. Minél fejlettebb a technika, annál nagyobb mértékben foglalja el az emberi munka helyét a gép. A gépek száma gyorsan növekszik és a munkások viszonylagos száma mindinkább csökken. Így növekedik az állandó tőke, a változó tőke rovására. Marx kimutatja, hogyan szorítja ki az állandó tőke a változót. Miután pedig a zsidó munka szinte kizárólag a változó tőke termelésére van beállítva, nyilvánvaló, hogy a zsidó munkát mindinkább kiszorítja a nemzsidó munka. A technika fokozatos fejlődésével egyre nagyobb mértékben szorul ki munkahelyéről a zsidó munkás. Technikailag hátramaradott kell hogy maradjon, mert a gép legnagyobb ellensége és ez is egyik következménye annak a ténynek, hogy a zsidók távol esnek a természettől és a földtől.

A zsidó munkás kitzasztása szerencsére nem hirtelen jelenség, hanem fokozatos folyamat. Az európai zsidó takács, cipész, asztalos, dohánygyári munkás, stb. helyét fokozatosan foglalja el a nemzsidó munkás. Ugyanekkor más foglalkozásokat is találnak a zsidók. Más országokba vándorolnak ki, és új iparokat teremtenek ott. De a bevándorlási országokban is érvényesül a kitzasztás törvénye. Az amerikai ruházati ipar, a zsidó szorgalomnak köszönheti létrejöttét és az eredmény az, hogy ma már ebből az iparágból is kicsapatnak a zsidó munkás kezek.

A ruházati-iparban is fokozatosan csökken a zsidó munkások százalékos aránya. Ezzel szemben nő az olasz, a lengyel, a litván és az ír munkások száma ebben az iparágban.

Látjuk tehát, hogy beteg a zsidó gazdaság strukturája. A betegséget német szóval „*Naturenfremdung*“-nak nevezhetjük. Történelmi betegség ez, tehát krónikus. Krónikus betegséggel sokáig el lehet élni. A zsidó néptest immár kétezer éve hurcolja magában bajait. Az évezredek krónikus betegsége azonban ma akut, lázas formát öltött. A zsidó nép igyekszik saját erejéből megszabadulni bajától.

Lassu, de alapos gazdasági átalakulás megy végbe a zsidó tömegek életében. átmenet a produktív és a természethez közelfekvő mun-

kaágakba. Ennek a folyamatnak a végső kibontakozását a kivándorlásban látjuk. Az amerikai számadatok azt mutatják, hogy itt a produktív munka alkotja a zsidó munka legfőbb alapját. (Ez Borochof írása óta kissé megváltozott).

De Palesztinában, az új zsidó kolóniákon és az ezzel összefüggő városokban még produktívabb, még földhöz gyökeretesebb, a természethez még közelebb álló a zsidó munka, mint az Egyesült Államokban. Az is kétségtelen, hogy a zsidók palesztinai helyzete szilárdabb, természetesebb és kevésbé függ a véletlen játéktól, mint akár Argentínában is, ahol tudvalevően csődbe jutott az ICA. település.

Évszázadok óta keresi a zsidó nép az utat vissza a természethez, vissza a földhöz. Végül rátalált erre az utra. Ez az ut a Cionizmus. A Cionizmus jogikus és természetes eredménye a zsidó tömegek évszázados gazdasági átalakulásának. Már a galutban is minden erejével keresi az utat a mi népünk munkájának és szakmájának produktivizálására és iparosítására. De a galuti környezet igen szűknek bizonyult, gyökeres és radikális átépítés számára. A zsidó bevándorló előbb produktív munkás, de csakhamar visszaesik régi foglalkozásába, a gazdasági jelentéktelenségbe és kizsákmányolásba. A cionizmus az egyetlen mozgalom, amely világosságot és öntudatot, rendszert és tervszerűséget visz be ebbe a törekvésbe. A Cionizmus gazdasági és történelmi szükségszerűség a zsidó nép számára.

2. A nemzeti kérdés.

Ahhoz, hogy megélhessenek az emberek, termelniük kell. Ahhoz, hogy termelhessenek, bizonyos formában össze kell fogniok erőiket. Életük ezért társadalomban zajlik le és bizonyos viszonyok alakulnak ki közöttük. Ezek a viszonyok a *termelés* alapján alakulnak ki. Ezért termelési viszonyoknak nevezi őket. Valamely társadalom termelési viszonyainak összessége alkotja az illető társadalomnak gazdasági strukturáját. A termelési viszonyok keretében, nem azonos a helyzete a társadalom minden tagjának. A társadalom különböző részei és csoportjai, különböző módon vesznek részt a termelésben. Különböző csoportok, különböző viszonyban állanak a termelő eszközökhöz. Egyesek vállalkozók, mások munkások, vagy parasztok. Azok a csoportok, amelyek ily módon különböznek egymástól, alkotják a társadalom különböző osztályait.

A termelési feltételek, a termelési viszonyok, a termelő erők és a termelő eszközök alkatától függ. A termelő erők állapota és fejlődése azonban természeti feltételektől függ, amelyek között az ember él és létfenntartásáért küzd. A termelés, mint olyan és annak fejlő-

dése mindig bizonyos természeti és történelmileg különböző feltételek között megy végbe, amelyek különböző csoportok gazdasági strukturájának különböző voltát, befolyásolják. A termelési feltételek különbözők: 1. éghajlati, földrajzi; 2. antropológiai, vagyis faji; 3. történelmi adottságok szerint. A történelem kezdetén a természeti feltételek, vagyis azok az adottságok, amelyek nem a társadalmi struktúrából adódnak, bírnak nagyobb jelentőséggel és kihatással. Később azonban a társadalmi és történelmi feltételek jutnak nagyobb szerephez és befolyáshoz. A közös termelési feltételek bizonyos egységeket hoznak létre az emberiség keretében, amelyeket területi határok és azokkal összefüggő keretek zárnak körül.

Vagyis: 1. Azokat a csoportokat, amelyekre a termelési feltételek különböző volta miatt oszlik meg az emberiség, népeknek és nemzeteknek nevezzük. 2. Azokat a csoportokat, amelyek a termelési mód és a termelő eszközökhöz való viszonyuk tekintetében különböznek és választódnak el egymástól, — osztályoknak hívjuk.

Az ember lelkiisége többé-kevésbé azokhoz a feltételekhez idomul, amelyekben csoportja, illetve hozzátartozói élnek. Ily módon kialakul egy csoport-pszichológia és bizonyos vonásai egy csoport-karakternek. Azokban a csoportokban, amelyek harmonikus termelési feltételek vagy termelési viszonyok között állnak, a csoport-karakter mellett kifejlődik egy csoport-öntudat is.

Az azonos természetű termelési viszonyok között élő csoport tagjaiban az osztályöntudat és az osztálytestvériség érzete fejlődik ki. Az azonos termelési feltételek között élő társadalom ágaiban a nemzeti öntudat és a nemzeti együvértartozás érzése alakul ki.

A nemzeti harc.

Az osztályok közötti harc ott válik társadalmi problémává, ahol a termelő erők fejlődése összeütközésbe kerül a termelési viszonyok állapotával, vagyis akkor, amikor a termelési viszonyok állapota fejletlen és nem tud megfelelni a termelés továbbfejlődése követelményeinek. Ugyanaz áll a nemzetek harcában, amely akkor válik nemzeti kérdéssé, amikor a termelőerők fejlődése a termelési feltételek állapotával kerül konfliktusba.

Miként az osztályharc az osztályok anyagi jussáért, a termelő eszközök birtokáért, úgy a nemzeti harc a nemzeti társadalmi egységek anyagi birtokáért folyik.

A nép és a nemzet

Marx különbséget tesz azon osztályok között, amelyek csak a termelési mód és a termelő eszközökhöz való viszonyuk tekintetében különböznek egymástól és azok között, amelyek ezen objektív adottságokon túl az öntudatnak magasabb fokára jutottak és világosan meghatározott érdekekkel és követelésekkel lépnek fel a politikai harcok színterén.

Egy népi társadalom is keresztül megy ezen a fejlődési stádiumon. Azt a társadalmi csoportot, amely azonos termelési feltételek között fejlődik, népnek nevezik. És ugyanezt a társadalmat ha a csoport tagjai között közös létük tudata alakul ki, mint közös vonás, és amely általános, azonos termelési feltételekben gyökerezdik, — nacionalizmusnak nevezzük. A nacionalizmus végső fokon összefüggésben áll anyagi birtokával, vagyis termelési életének feltételeivel. Ezek a feltételek anyagi jellegűek. Az anyagi termelési feltételek között a legfontosabb: a terület. Ez az alap, amely az összes többi termelési feltételeket magába egyesíti. A nemzetnek a lehetőségei szerint, különböző eszközök állanak a rendelkezésére birtokának megvédésére: a politikai egység, a politikai intézmények, a nyelv, a nemzeti nevelés, valamint maga a nacionalizmus is. De a nemzet osztályokra oszlik, aszerint, ahogy a termelő erőkhöz a nemzeti javakhoz is különböző viszonyok fűzik az egyes csoportokat. Eszerint különbözik az osztályok nacionalista beállítottságuk is.

A nacionalizmus keletkezése.

A nacionalizmusról azonban csak ott lehet szó, ahol nemzeti formát öltöttek már a termelési feltételek, vagyis befelé zárt, kifelé elhatárolt egységet alkot a társadalmi építmény. A feudalista társadalom csak a külső elhatároltság feltételét elégíti ki, a termelési feltételek harmonikus egyyüvértartozásától azonban távol állott: nem ismert nemzeteket csak „népeket”. — azért fogalma sem volt valamilyes nacionalizmus és nemzeti kérdésről. A nemzetiségnek kialakítása, a nacionalizmus és az abból adódott kereskedelmi tőke kifejlődésével lépett előtérbe. A tőkés termelésnek általános szükségszerű előfeltétele a szabadság. Csak szabad versenyben virágozhat a kereskedelem és ipar, vagyis nem szorul korlátok közé a tőke- és árukivitel, stb. A munkás is szabad kell hogy legyen, szabadon kell hogy rendelkezék munkaereje fölött, vagyis mozgási szabadságra van szüksége. És csak ily módon érhető el az érték többlete is a tőke élet-eleme.

A szabad mozgás, a szabad közlekedés, szabad területet tételez fel. Ezért vette fel tehát a burzsoázia a harcot az ország szabadságá-

ért. A harc először arra irányult, hogy felszabadítsanak bizonyos területeket, bizonyos határok között. A határok ott végződtek, ahol véget ért valamely nyelvnek az uralma. A tőkés gazdaság fejlődésének kezdeti állapotában senki sem gondolhatott ezen határok felmondására. Így elsősorban ezt a területet kellett megnyerni a mozgási szabadság számára, amelyben a szőbonforgó nyelv uralkodott. Ezt a lakosságot meg lehetett szabadítani a kényszerű helyzetkötöttségtől és ki kellett küszöbölni a feudális akadályokat, amelyek sűrű korlátokként fogták át az országot és akadályozták a mozgási szabadságot. A burzsoázia tehát viszonylagosan lezárt társadalmi szervezetet teremtett, felszabadította ezt a hűbéri uralom alól és egységesítette termelési feltételeit. Ezért volt nacionalista. Megszabadította az ország egész lakosságát, természetesen magának a lakosságnak a segítségével. Egyesítette az összes rétegeket, egyetlen réteg, az akkori feudális urak ellen. Így váltak nemzetekké az európai népek. Megszerették területüket — a hazát, — a termelési feltételek általános alapépítményét. Szerették a haza védelmi alakulataira is kiterjedt, művelni kezdték a haza nyelvét és egy valóban nemzeti birodalomról álmodoztak.

De a nemzeti javak meghódítása után megkezdődött a javak elosztása. Ekkor lobbant fel az osztályharc. A „mi“ hazánk, a „mi“ országunk, a „mi“ kulturánk, mindezek — feltételei a termelésnek, — nemzeti javak maradtak ugyan, de veszendőbe ment az a biztos tudat, hogy mindezek az elemek általános birtokai a nemzet minden tagjának. Minden osztály elfoglalta a maga társadalmi pozícióját és osztály szempontja szerint szerette a nemzeti birtoknak azt a részét, amellyel a többiekénél szorosabb kapcsolatban állott.

Ez a fejlődés menete azoknál a népeknél, amelyek normális termelési feltételek között élnek és ezért nem akarnak se elnyomó, se elnyomottak lenni. Az ilyen népeknél ritkán találkoznak a nemzeti érdekek, nincs olyan pont a termelési feltételeken belül, ahol a nemzet minden tagjának általános és közös érdekei veszélyben forognának. Ezért hiányzik is ezeknél a népeknél az eleven nacionalizmus. A szabad nemzeteknél semmi esetre sem a nemzeti létre helyeződik a súlypont, — hiszen a termelési feltételek normálisak, — hanem osztály összetételükre, azokra a viszonyokra, amelyek önmaguktól kristályosodnak ki a termelési módban.

Nacionalizmus és osztályöntudat

Vagyis: normális termelési feltételek az osztályellentétek kiéleződését teszik lehetővé, míg normális termelési feltételek mellett letompulnak az osztályellentétek. A normális termelési feltételek elnemzetlenítik a népet és letompítják a nemzet öntudatát. Viszont ab-

normális termelési feltételek mellett, vagyis, ha hiányzik a nemzeti javaknak valamelyik része, vagy bizonyos veszteség éri a honvédelmet, összhangba kerülnek az osztályok közös nemzeti érdekei és tért hódít a nemzeti öntudat. Azért is áll fenn bizonyos antagonizmus az osztályöntudat és a nemzeti öntudat között s mindegyikben meg van az a törekvés, hogy elűzze a másikat.

Vannak esetek, amikor nyilvánvalóan abnormális termelési feltételek között élő nemzet tagjainak érdekei bizonyos vonatkozásban ténylegesen találkoznak. Ennek ellenére is sok olyan osztály-ideológus van, akik igazolják azokat a nemzeti érdekektől, amelyek saját osztályuk számára is fontosak. Zavarják a nemzeti öntudatot, amit ebben az esetben nem kellene tenniük, mert ez saját országuk érdekeinek is árt. Ugyanezt teszi a nemzeti propaganda ott, ahol a nemzet normális feltételek között él, vagy ahol azt akarja bebizonyítani, hogy a nemzeti propaganda erősebb, mint amilyen tényleges a valóságban. Ebben az esetben a nácionalizmus zavarja az osztályöntudatot és ez természetesen káros az egész nemzetre nézve, mert nem ad tiszta és valószínűségi helyzetképet a csoportok tényleges viszonyáról. Ez önszaláshoz, üres frázisokhoz és társadalmi butitáshoz vezet. Az elsötétítés mindig káros, akár az osztályszerű, akár a nemzeti demagógiától származik, akár nemzeti, akár osztályérdekeket akar elkendőzni, vagy ha hamis becslést ad a tényleges állapotokról a termelési feltételeken, vagy a termelési viszonyokon belül — az egyik is, a másik is reakció.

A szabad és elnyomott nemzetek uralkodó osztályai kihasználják a nemzeti és osztályöntudat között fenálló antagonizmust és szívesen szorgalmazzák a nácionalista propagandát az elnyomott osztályok osztályöntudatának megzavarására. Ez azonban nem téveszthet meg bennünket és nem szabad elhinnünk, hogy ezek az uralkodó osztályok valóban nemzeti érzelműek. Semmi esetre sem nemzeti, hanem nácionalisták. Azt a propagandát és azt a mozgalmat, amely valamely társadalom termelési feltételeinek jellegéből indul ki nácionalistának nevezzük, mihelyest megzavarja tagjainak polgári és osztályöntudatát, ignorálja osztály összetételét és érdek ellentéteit és nemzetinek nevezzük, ha nem kendőzi el a társadalom osztályépitményét.

A nácionalista gondolkodású ember abból indul ki, hogy létezik egy általános karakter, amely a nemzet összes tagjaira alkalmas és hajlik arra, hogy figyelmen kívül hagyja a társadalmi különbségeket a nemzet tagjai között. A nemzeti beállítottságú ember, ha elismeri, hogy létezik egy általános nemzeti karakter, amely termelési feltételektől alakult ki — mindamelllett azt is tudja, hogy: elsősorban nem látni tisztán és egyértelműen ennek a nemzeti karakternek a nemzeti kultúr típusnak a vonásait, másodsorban a nemzetiségen belül minden osztály sajátos jellemvonásokat visel magán.

A nagybirtokosok nácionalizmusa.

A nagybirtokos nemzeti érdeke elsősorban a területéhez és a terület védelmét szolgáló állami intézményekhez fűződik. Ez a réteg a feudalizmus maradványaihoz tartozik, amely elvesztette politikai hatalmát és ez befolyásolja nácionalizmusát is. A hátramaradott országokban még ma is szorosabb kapcsolatok fűzik az államhatalomhoz ezt az osztályt, mint a többi osztályokat. Hogy megőrizze befolyását — az osztályok között igyekszik elhelyezkedni és állami gépezetben adódó összecsapások fölé emelkedni. Figyelemreméltó jelenség, hogy azok a hűbérurak, akiknek valamikor fogalmuk sem volt nemzeti eszméről, nemzeti küldetésről egykori ellenségeiknek, a burzsoáziának nácionalista jelszavait vették át. Ez csak azzal magyarázható, hogy a feudálisok szükségét érezték annak, hogy ugyyszólván az összes osztályok fölött álljanak. Érthető ha ez a nácionalizmus a hagyományokhoz való ragaszkodást jelképezi. Az is megmagyarázható, hogy ez a nácionalizmus kifelé agresszív és a militarizmusnak híve; befelé pedig konzervatív és főfeladatát abban látja, hogy megvédje a fennálló rend alapjait.

Minél labilisabbá válik ennek az osztálynak politikai ereje, annál zajosabb a nácionalizmusa. A polgári nagytőkének nincsenek hagyományai. Tekintete előtt a világpiac áll. Ezért is folytat belső nemzeti politikát. Sovinizmusa a világpiac meghódítására irányult, a gyarmati politika segítségével. A nagy polgárság nem nemzeti, hanem imperialisista. Nemzeti tőkéjének világjelentőségéről álmodozik, szívesen elűzne minden idegen tőkét a világ piacáról, azért híve az erős flottának és erős hadseregnek. De ritkán érdeklik olyan kicsinyes dolgok, mint „nemzeti szellem“ és „nemzeti kultúra“.

A nemzeti terület csak támaszpont a nagytőke számára, hogy abból kiindulva hódítsa meg a világot.

A középosztály és a kispolgárság nácionalizmusa

A középosztály és a kispolgárság számára a terület jelenti a lelakati piacot. Ennek a piacnak határai egybe esnek azzal a határral, ahol véget ér a nemzeti nyelv uralma. Ezeknek a polgári csoportoknak a nácionalizmusa teljes mértékben a nemzeti piac érdekszférájából táplálkozik. Ennek az osztálynak a gyengéje, hogy az osztályviszályok fölé szereti helyezni magát. Istene a remény; a halál angyala, a lázadás. Fél minden társadalmi megrázkódtatástól, mert abban elszegényedésének vagy csődbejutásának veszedelmét látja. Ilyen körülmények között az a legtermékenyebb talaj a különböző náciona-

lista előítéletek számára. Nincs tere itt az osztályöntudatnak, azért olyan nagy itt az ereje a nemzeti öntudatnak.

A középosztály és a kispolgárság értelmiségi csoportja (tanítók, írók, művészek, stb.), rendszerint egy becsületes „kulturális-nacionalizmus hívei”. Nagy visszhangja van náluk a nemzetek és nemzetiségek önrendelkezési jogának, sőt a társadalom osztálytagozódását is elismerik bizonyos mértékben, ha nem is tanúsítanak ez iránt nagyobb érdeklődést.

A munkásság nemzeti érdekei

Egyetlen osztály sem áll a társadalom termelési feltételein kívül és magától értetődő, hogy ezeknek a feltételeknek az állapota fontos értéket jelent a munkásság számára is. A termelési feltételek általános alakja a tulajdonképpeni döntő. A terület a nagybirtokosnak, földtulajdon; mint politikai hatalom támaszpontja, jelent értéket a polgárság számára; a középosztályok számára, mint lerakati piac jelent értéket; a munkásosztálynak is sajátos értéket jelent a terület, nevezetesen a munkahely értékét. Ugyanez a viszony áll fenn a védelmi eszközök tekintetében is.

Marx szerint is a munkásság körében versengés folyik a munkahelyért. A bevándorlási korlátozásokat például nem a tőke, hanem a munkásság érdekében vezetik be. És hogy az osztálypolitikai pártok teoretikusai egyre nagyobb mértékben kénytelenek foglalkozni a nemzeti kérdéssel, elegendő bizonyíték ez arra, hogy ez a kényes kérdés távolról sem iedgönszerű a proletáriátus számára. A munkásságot a nemzeti kérdéssel való közvetlen kapcsolatai fűzik a területhez, a nemzeti birtokhoz és ezen keresztül a nacionalizmushoz is. De a területen kívül más érdekei is vannak a munkásságnak ebben a vonatkozásban. Kulturérdekei: a nevelés, az irodalom, stb. Ezek az eszközei az osztályöntudat kifejlesztésének és mint ilyenek, fontos értéket jelentenek a munkásosztály számára.

A munkakérdés nemcsak osztályértéket, hanem nemzeti értéket is képvisel: az angol munkásnak nem a kapitalistával, hanem a bevándorló munkással szemben kell megvédenie munkahelyét. Amíg nincs biztosítva a munkahely, az osztály jellegű munkáskérdések fölé emelkedik a nemzeti kérdés. Ebből következik elsősorban, hogy a proletárizálódó tömegek, amelyek a munkakeresés útján vannak, még egyáltalán képtelenek osztályöntudatra és tisztán nemzeti érzelműek. Másodsorban a művelt proletáriátusban is elnyomja a nemzeti öntudat az osztályöntudatot, ha a nemzeti munkapiac védelméről van szó.

Az ortodox marxista dogmatikusok mindeddig nem tudtak világos magyarázatot adni arról a csodálatos jelenségről, hogy az angol és amerikai proletáriátus annyira hátramaradott, hogy erősebb benne a nemzeti érzés, mint az osztályöntudat. Erre azért nem találnak magyarázatot, mert ez a jelenség nem a termelési viszonyokkal függ össze. Azon termelési feltételek elemzése szükséges ehhez, amelyek között az angol és amerikai munkások dolgoznak. Mindkét ország idegen munkások bevándorlási területe és ebből veszélyek háramlanak az angol és amerikai munkahelyekre.

Tehát nem fejlődhetik ki normális mederbe az osztályöntudat ott, ahol megoldatlan még a nemzeti kérdés, bármilyen formában álljon is ez fenn.

Azok a kutatók, akik ignorálják a termelési feltételek szerepét és kizárólag a termelési viszonyokkal foglalkoznak, képtelenek megérteni a nemzeti kérdést. Megmagyarázhatatlan rejtély marad számukra a következő ellentmondás a kapitalista gazdaságban: a tőkés gazdaság egyfelől nemzeti jelleggel lép fel, mint ilyen kiküszöböli az összes korlátozásokat az osztályok és népcsoportok számára és szakít mindenféle tradícióval. Másfelől ő maga járul hozzá a nemzeti harc kiéleződéséhez és a nemzeti öntudat fokozásához. Hogyan lehetséges, hogy a népi társadalmak gazdasági közeledésével és viszonylagos zártvonaluságuknak feloldásával egyidejűleg, kiéleződik a nemzeti kérdés és növekednek a nemzeti mozgalmak?

Ha tekintetbe vesszük, hogy az emberiség csoportokra oszlik, amelyek bizonyos mértékben zártvonalu egységet alkotó és bensőleg különböző termelési feltételek között élnek, megfogjuk érteni, hogy a tőke expanziós törekvései, amelyek fejlődését szolgálják, surlódásokhoz kell hogy vezessenek, a viszonylagos zártvonalu csoportok kebelén belül. A fentemlített ellentmondás egyik oldala jelenti az okot, a másik — a hatást.

Kifejtettük, hogy a nemzeti kérdés, valamint a népek és nemzetek átalakulásai a tőkés termelésből erednek. Ebből arra lehetne következtetni, hogy a nemzeti harc meg fog szünni az osztályharcral egyidejűleg. Ez a következtetés azonban még korai volna. Nem bizonyos ugyanis, hogy az osztálykülönbségekkel a nemzeti különbségek is megszűnnek.

A feudális korszakában az emberiség csoportjai egzisztenciájukért vívott harcukban, — amelyek különböző és viszonylagosan körülfűrt termelési feltételek között zajlottak le, — különböző népcsoportok alakultak ki. Minden nép arculatának, karakterének bizonyos vonásai vannak.

De a feudális gazdaság fejlődéséből bontakozott ki a kapitalizmus is, amelynek fejlődése következtében kettős anyagi, gazdasági ellentmondás jött létre a termelésben: egyfelől a magasabb fejlődés következtében megszűnt a termelő erők hozzáidomulása a megmerezedett feudális termelési viszonyokhoz, másfelől a kapitalisztikus termelő erők nem tudtak hozzáidomulni a termelési feltételek megmerezedett rendszeréhez. A feudális rend ugyanis a hűbéri-uralom számtalan falával választotta el a népeiségeket és területeiket és ezek a falak nagy akadályt jelentettek a kapitalizmus fejlődésének útjában.

Minden aránytalanság, ami a termelő-erők és termelési viszonyok között fejlődik ki, a társadalmi problémákat idézi elő és az elnyomott osztályok felszabadulása által fog kiküszöbölődni. Ennek az aránytalanságnak azt a formáját, amely a kapitalizmus fejlődése elején bontakozott ki, elsősorban a polgárság, a harmadik rend érezte és ezért a burzsoázia volt az, amely megragadta az iniciatívát ezen aránytalanság kiküszöbölésére és elérte célját a francia forradalommal.

Minden aránytalanság, ami a termelőerők fejlődési törekvése és ezen fejlődést akadályozó termelési feltételek között fejlődik ki, — a nemzeti kérdést idézi elő és ez az elnyomott nemzetek felszabadításával küszöbölhető ki. Ennek az aránytalanságnak azt a formáját, amely a kapitalizmus kezdetén bontakozott ki, az akkori társadalom összes elnyomott osztályai érezték.

Ennek tulajdonítható, hogy a francia forradalom alatt az összes elnyomott osztályok egy nemzetnek tekintették magukat, amelyek a „felsőbb” rétegek elnyomatása alatt szenvedtek. Akkor lépett fel a mai értelemben vett nácionalizmus. A nácionalizmus tehát kezdetben nem az uralkodó osztályok külpolitikájában, hanem az elnyomott osztályok belpolitikájában lépett fel. Csak később vált külpolitikai tényezővé a nácionalizmus, amikor felütötte fejét a nemzeti kérdés. Az a társadalom, amely szükségszerűen termelési feltételeinek kiszélesítésére törekszik, elelnállásba ütközik a szomszédos társadalmak részéről. Tehát a tőkés gazdaság fejlődése termeli ki a nemzeti kérdést, abban az értelemben, ahogy azt ma fogják fel. A nemzeti kérdés kifejezési formája a nemzeti verseny.

A tőkés gazdasági rend nemcsak a burzsoázia, hanem a társadalom összes osztályai számára időszerűvé tette a nemzeti kérdést, mert mindannyian résztvesznek valamelyes módon a nemzeti versenyben. A szabad népeknél, amelyek nem akarnak sem elnyomók, sem elnyomottak lenni, a nácionalizmus potenciális erő állapotában van és ez az energia az első lehetőségnél dinamikus állapotba megy át. Legelőször vesztik el egyensúlyukat az uralkodó osztályok. Ilyenkor

uj erőre kap a nemzeti érzés. A világgpiac meghódítását, vagy a hazai piac kibővítését mozdítja ez elő, hódítási politika, vagy erőszakos asszimiláció formájában. A proletáriátus azon törekvése, amely munkapiacának és munkahelyének területi kibővítésére irányul, nem juthat kifejezésre hódító politikája formájában. Az egyetlen eszköz erre a békés bevándorlás más országokba.

A bevándorló tömegek azonban nem visznek be nemzetiségi politikát az új hazájukba, még ha magukkal is hoznak bizonyos népi hagyományokat. Más a magatartás azonban azon országok proletáriátusának, ahová az emigránsok bevándorolnak. Ezek munkahelyeiket védik és ennek alapján növekedik nemzeti öntudatuk. Látjuk tehát, hogy a munkásságnál a nemzeti kérdés elsősorban a ki- és bevándorlási kérdéssel áll összefüggésben.

Sokkal erősebben jut kifejezésre a nácionalizmus az elnyomott népeknél, ahol nemcsak deffenzív jellegű idegen gyűlöletről van szó, hanem a politikai önállóság és szabadság kivívásáról. A nemzet ösztönös tagjai érdekelve vannak a nemzeti önrendelkezés szabadságában. Az elnyomott nemzet haladó elemei körében reális nácionalizmus fejlődik ki, amely tudatában van a társadalom osztály-összetételének és nem kendőzi el a reális érdeket. Célja: a nemzet reális felszabadítása, termelési feltételeinek és termelési viszonyainak normális merdebe való terelése.

3. A munkás cionizmus alapvonalai

A nemzeti élet pozitív alapja: a terület. Azok a népek, amelyeknek nincs saját területük, nélkülözik azt a pozitív alapot, amely az összes belső életfeltételeknek az alapja és a külső hatásoknak a kisugárzója. Idegen nemzeti környezet természetű és történelmi feltételeihez kell alkalmazkodniuk és hajlamosak arra, hogy le vessék magukról létüknek sajátos jellemvonásait és beolvadjanak környezetük társadalmi életébe. És ha ilyen népek, amelyeknek nincs saját területük, ennek ellenére is sajátos nemzeti létről tesznek tanúságot, úgy ez csak bizonyos külső erők behatásának tudható be, amelyek akadályozzák, vagy megnehezítik hozzáidomulásukat a környezethez és a társadalmi légkörhöz. Ezeknek a nemzeteknek az életében két diametrálisan ellentétes tényező érvényesül: az asszimilációs tényező, amely a környezethez való alkalmazkodásra törekszik és az elszigetelő tényező, amely elzárkózik a környezet befolyásától. Ez utóbbi, vagyis az elszigetelő tényező, alkotja a nemzeti élet negatív alapját.

A területi, országbíró nemzeteknek saját nemzeti gazdasága van és teljes gazdasági egészet alkot. A gazdaságban fejlődik a nemzeti

termelőerő. Ha a fejlődés folyamatában a termelő erők hátramaradott termelési feltételek ellentállásába ütköznek, úgy ebből nemzeti konfliktus támad, ami a termelési feltételek ellenállhatatlan terjedésének; vagyis idegen pozíció meghódításának szükségességére vezethető vissza. Ebben az esetben agresszív jelleget ölt az illető népcsoport nemzeti politikája. Ha pedig fordítva: idegen erőknek behatolása miatt szenvednek kárt a nemzeti gazdaság termelő erői, úgy a termelési feltételek megvédésének szükségéből adódik ezen népcsoport számára a nemzeti konfliktus. Ebben az esetben deffenzív jellegű a szóbanforgó népcsoport nemzeti politikája.

Mialatt a társadalmi konfliktusok a gazdasági szerveken keresztül zajlanak le, addig a nemzeti konfliktusok túlélik a gazdasági egységek határait.

A nemzeti verseny

A nemzeti verseny, szociális tekintetben lényegesen különbözik a megszokott egyéni versenytől. Az egyéni konkurrencia előmozdítja az ellentmondásokkal telített tőkés társadalom termelő erőinek fejlődését, ami együtt jár a termelési anarchiával és a szabad versennyel. Mialatt az egyéni verseny szabadsága előbbre hajtja a tőkés termelőerőket, ugyanakkor alá is ássa a tőkés társadalom alapjait. A nemzeti verseny azonban utjában áll az egyéni verseny szabadságának és ugyanezt a szerepet játsza, mint bármilyen monopólium. A zsidó szabadon konkurrálhat egyénileg az oroszral, de az orosz a nemzeti verseny segítségével meghiusíthatja és ártalmatlanná teheti minden egyes zsidónak a konkurrenciáját. A nemzeti verseny, mint minden ami megkötí az egyéni verseny szabadságát, akadályozza a tőkés gazdaság fejlődését és kitolja megérési állapotának és összeomlásának idejét.

A nemzeti verseny mindig a nemzetek anyagi javai ellen irányul és csak akkor lehet kilátása a sikerre, ha nemzeti javak fölött rendelkezik egy nemzet és támaszra talál azokban. Ha nem rendelkezik ilyen javakkal és ami a földolog, — nincs területe a nemzetnek, úgy vereséget kell szenvednie a harcban.

Ha egy terület nélküli nép be akar hatolni idegen nép életszférájába, úgy alkalmazkodnia kell ezen idegen nép életfeltételeihez. Az idegen nép azonban nem engedi meg, hogy behatoljon azokba a pozíciókba, amelyeket már elfoglalt magának. A földnélküli nemzet életében ekkor indul meg a harc, az asszimiláló és az elszigetelő tényező között. Ezért nincs saját nemzeti gazdaságuk a földnélküli népeknek, hanem más társadalmi-gazdasági szervezetek részeit alkotják.

Ezeknél a népeknél az elszigetelő tényező idézi elő a nemzeti konfliktusokat Amíg „hasznára“ válnak a környezetnek, vagyis amíg

clyan funkciót töltenek be, amelyre senki sem emelt még igényt a társadalomban és jó szolgálatot tesznek a társadalmi termelőerők fejlődésének, — addig megtürik ezeket az idegeneket és kizsákmányolják őket a környezet területi népei. De ha a benszülött lakosság termelőerőinek fejlődése elérte már azt a fokot, amikor maga is be tudja tölteni azokat a funkciókat, amiket eddig az idegen csoportra hagyott, — úgy megszűnik az az érték, amit az idegen csoport, mint hasznos kizsákmányolási objektum képviselt és akadályává válik az országbíró nép termelőerői kifejtésének; az idegenek fölöslegessé válnak és kutasztják őket.

Tehát csak addig elviselhető a földnélküli nép gazdasági helyzete, amíg nemzetileg kizsákmányolják. De elveszti pozícióját, mihelyst a verseny lép a kizsákmányolás helyébe.

A kizsákmányolás stádiumában azokat a területeket foglalják el az idegenek, amelyeket még nem szállt meg az országbíró lakosság. Az idegenek a lakosságtól függenek ugyan, de nincsenek teljesen elszigetelve, vagyis nem engedik, hogy olyan funkciókat töltsenek be, amelyeket már a benszülöttek foglaltak el. Mindig ezekhez a lefoglalt területekhez tartozik a földművelés, a nyersanyagok és termelési eszközök gyártása, röviden a termelési folyamat első stádiumai. A földtelen népcsoport csak a kereskedelemben és a termelési folyamat utolsó stádiumában tud elhelyezkedni. De ha felüti fejét az „országbíró“ nép versenye, úgy minden oldalról elszigetelődik a földnélküli népcsoport. Termelő erőinek fejlődése, amelyek a környezethez való hozzáidomulásra törekednek, konfliktusba jutnak a külső termelési feltételekkel, vagyis az elszigeteléssel. Klasszikus példáját szolgáltatja az ilyen földnélküli népcsoportnak, amelynek nincs saját anyagi birtoka és ezért védtelenül áll a nemzeti versenyben, — a zsidó.

A nemzeti érdekek

Nincsenek általános nemzeti érdekek. Csak a nép osztályainak vannak nemzeti érdekei. Minden osztálynak megvannak a maga saját nemzeti érdekei. Minden osztálynak megvanak a maga saját nemzeti érdekei, amelyek természetüknél fogva különböznek a többi osztályok nemzeti érdekeitől. A nemzeti mozgalmak nem emelkednek az osztályok fölé, hanem egy nép összes osztályainak, vagy több osztályának a mozgalmi.

A nagypolgárság nácionalizmusa kozmopolita és impérialista is, mert hajtóereje a világpiacon meghódításának akarása. A zsidó élet talaján nem teremnek ilyen gyümölcsök. Ezért asszimiláns a zsidó

nagyburzsoázia, amely nagymértékben hozzá idomul a környezet-hez és legkevésbé szenved az elszigetelés nyomásától. Ha nem volnának a szegény keleti zsidók, akik vagy vándorlásukkal, vagy pogromokról szóló távirataikkal keltenek feltűnést, úgy sem a nyugati, sem a keleteurópai zsidó nagyburzsoázia nem foglalkozna oly sokat a zsidókérdéssel. De a zsidó nagypolgárság nem tud kibujni saját bőréből. Két lélek lakozik benne. Az előkelő európeér lelke és a szerencsétlen keleti hitsorsosok szószólójának lelke.

A polgári középosztály, a zsidó polgároknak ezen meglehetősen biztos egzisztenciával rendelkező csoportja már szorosabb kapcsolatban áll a zsidó nép többi osztályával. A középosztály és a kispolgárság nemzeti érdeke elsősorban a hazai piachoz fűződik. A hazai piac azonban a nemzeti nyelv, a nemzeti kultúra és nevelés kiterjedésének határaitól függ, vagyis „szellemi“ problémákkal áll összefüggésben. Az országbíró népeknél ezért a középosztály és a kispolgárság a főtámasza az úgynevezett szellemi nácionalizmusnak. A zsidó középosztály és a zsidó kispolgárság, saját terület híjján, természetesen nem rendelkezik saját nemzeti piaccal és mert az idegen hazai piacoktól függ, ki van téve az asszimilációs tényező hatásának. De az erős konkurrencia következtében, amely a közép- és kisburzsoáziában dúl, a zsidó nép középrétegeire nehezedik, ténykedésük minden ágában az elszigetelő tényező hatása: a reakciós kormányzatu országokban súlyos, kivételes törvényekkel üldözi őket az antiszemitizmus, a polgári demokrácia országaiban a társadalmi bojkott. És ez az egyre növekedő és mindinkább tudatosabbá váló bojkott mindenütt utóéri a zsidó polgárságot: a kereskedelemben, az iparban, a társadalomban és a sajtóban.

A kapitalizmus fejlődésével egyfelől haladást, másfelől egyre növekvő nemzeti konkurrenciát mutat fel a politikai demokrácia. A zsidókérdés derülátó „szakemberei“ csak a demokratizálás folyamatát látják, amely eltávolítja az alkotmányokból a korlátozó zsidótörvényeket és a zsidógyűlöletnek összes élesebb formáit (pogromot, stb.). De nem látják az egyre éleződő nemzeti konkurrencia folyamatát, amely párhuzamosan halad a demokratizálás folyamatával, rohamosan növeli a zsidógyűlöletet az iratlan törvények keretében. Megszervezi a társadalmi bojkottot a zsidók ellen úgy, hogy a földnélküli zsidó polgárság, amelynek nincs támaszul szolgáló piaca, semmire sem képes eredményes ellenállást kifejteni.

Ez az elszigetelés, amely a zsidó orvos, mérnök, ujságíró és kereskedő életében érződik a legerősebben, olyan termelési feltételeket jelent számukra, amelyek akadályozzák termelő erőik fejlődését és megteremtik számukra a zsidókérdést. Ezért közelebb is áll hozzájuk

a zsidó nyomor, mint a nagytőkéshez. Miután nélkülöznek minden támaszt a piacért való harcban, szívesen beszélnek önálló zsidó létről, zsidó államról is, ahol rekompenzálhatják magukat. Hívei a zsidó nemzeti politikának, mert maguk is közvetlenül szenvednek a széles zsidó néptömegek nyomora és deklasszálódása alatt.

A zsidó kispolgárságra nehezedik a nemzeti konkurrencia és jogtalanság nyomása, amely az elszigetelésben, az állami és társadalmi, szervezett és magánjellegű bojkottban jut kifejezésre. A tőkés gazdasági rendben kiszorítják és tönkreteszik a kispolgárságot, amely nem elég ellenállóképes ahhoz, hogy letudja küzdeni a nemzeti konkurrenciát. Ezért elkerülhetetlen módon proletárizálódni kell. De ennek a követelménynek sem minőségi, sem mennyiségi tekintetben nem tud megfelelni. A nemzeti konkurrencia következtében a proletárizálódó, munkát kereső tömegekben a zsidó munkaerő mintegy kizárólag a zsidó középtőkénél talál elhelyezkedést. Így a rövidebbet kell húznia a nemzsidó munkakeresőkkel való konkurrenciális harcban.

A proletárizálódó zsidó elemek főleg a városi lakosságból, míg a nemzsidó konkurrensok többsége a falusi lakosságból rekrutálódik. Ezeknek erősebbek az ízmai, kisebb a bérigényük és kisebb keresettel is beérik, részben azért, mert a falusiak olcsóbban jutnak lakáshoz, ruhához és élelmezéshez, részben azért is, mert bizonyos ideig a faluban hátrahagyott gazdaságból „ingyen” szerezhetik be szükségleteiket. A zsidó munkás viszont városi ember, kitart még a kispolgárság hagyományai mellett, társadalmi kérdésekben gyorsabban igazodik el, mint a falusi és gyorsabban is védekezik a kizsákmányolás ellen a vállalkozóval való harcban. Nem szívesen dolgozik szombaton. De mindennél fontosabb és állandóbb tényező maga a nemzeti verseny. Nem szűnik ez meg akkor sem, ha más nagykapitalista országokba vándorolnak ki a proletárizálódó zsidó tömegek, hogy ott munkát keressenek.

Amerikában, Angliában és Délafrikában más népek kompakt bevándorló tömegeibe ütköznek a zsidók, amelyek vagy erősebbek és kevésbé kultiváltak, vagy technikailag felkészültebbek és iskolázottabbak, mint ők. És a zsidó munka itt is a zsidó középtőke szolgálatába szegődik. És miután a nemzeti konkurrencia következtében a zsidó tőke az egyetlen terület a zsidó munka számára, nem tud mennyiségileg megfelelni az egyre növekvő proletárizálódási szükségletnek. De nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg sem: a zsidó tőke kizárólag fogyasztási javak termelésében fekszik, viszont a nagyiparból való kiszorítása a zsidó munkaerőnek annyira általános és nyilvánvaló, hogy a nemzsidó munkások valóságos privilégiumuknak te-

kintik a gépnél való munkát. Így öleződik ki egy súlyos nemzeti konfliktus a zsidó kispolgárság és a proletárizálódó tömegek termelőerőinek törekvései és a termelési életüket izoláló, külső feltételek között. A kispolgárság számára a nemzeti kérdés alapján véve emigrációs kérdés és mint ilyen, a lét, vagy nemlét kérdése.

A zsidókérdés és a nemzeti társadalom

Az erős eiszigetelés közvetlen következménye: a zsidó tömegek deklasszálódása és a zsidó vándorlás — nemcsak a zsidó pénzmágnásokat vonják be a zsidókérdés érdekszférájába, hanem a civilizált népek politikai erőit is. Amíg kispolgári tömegek és munkanélküli lumpenproletárok léteznek, — azon dezorganizált maradványai a multnak, amelyek nem tudtak hozzáigazodni a jelenkor erőteljes törvényeihez, — mindig akadni fog egy mód, amely mindenre a reakció és a káosz pecsétjét nyomja rá. Ahol sorsukra hagyják ezeket a társadalmi rétegeket, ahol szabadkezet adnak nekik problémáiknak megoldására és érdekeiknek megvédésére, — mindenütt zürzavart visznek be a társadalmi és politikai életbe. A multnak ezen kiháló maradványai a zsidókérdésre is alkalmazzák a maguk sajátos szokásaikat. Ez a mód zsidókat gyilkol Lengyelországban, örményeket a Kaukázusban, négereket és kinaiakat Amerikában. Ezekre az erőkre támaszkodnak az elmúlásra ítélt társadalmi alakulatok sötét erői és a parancsuralmi rendszerek.

Romboló erői állandóan fenyegetik a rendet és a nyugalmat a demokratikus országokban.

Amíg a kispolgári és proletárizálódó tömegek átrétegződésének folyamata tart és folytatódik, a verseny ezen tömegek és a hasonló rétegű zsidó osztályok között, — vagyis amíg fennáll a kapitalista rend, elkerülhetetlen az ilyen anarchisztikus módszereknek az alkalmazása a zsidókérdés megoldására. Az ilyen kilengéseknél mindig vezető szerepet fognak játszani a középosztály és a sovinizta értelmiség, a kispolgárság és a lumpenproletáriátus bizonyos képviselői.

A polgári kormányok a tőke zavartalan fejlődése érdekében nagy súlyt helyeznek a rendre és a nyugalomra. A demokratikus országokban a kormányzó polgárság és a forradalmi proletáriátus — egyaránt érdekelve van abban, hogy különböző társadalmi kérdések, így a zsidókérdés is, békés és rendszeres módon nyerjen megoldást. De a társadalom reakciós elemei, amelyek a kapitalizmusnak köszönhetik eredetüket, felduzzasztott formában fogják felszínre vetni a zsidókérdést, mint olyant és a nemzeti kérdést általában.

Ez a körülmény a zsidó tömegek deklasszálódásának és a zsidó-vándorlásnak a következményeivel együtt a nemzsidó népek számára is egyre élesebb konfliktussá teszi a zsidókérdést és parancsoló módon annak megoldását sürgeti. E konfliktus hajtóerői: a minden oldalról való elszigetelés, a zsidó vándorlás sajátos jellege, és az egész világ egyre növekedő érdeklődése a zsidókérdés megoldása iránt.

Mindezek a tényezők újszerű jelenségek és szorosan összefügnek a tőkés gazdaság fejlődésével.

Paradoxként hangzik, de tökéletesen igaz, hogy a középkorban nem volt olyan utópia a zsidók asszimiláló ódája, mint a tőkés társadalomban. A gazdaság alapvető folyamatából akkor is kizárták ugyan a zsidókat, mégis erős gazdasági támaszuk volt: „hasznos“ nép volt a zsidó és nemzeti piacának tekinthetne az egész világot.

A tőke és a feudálizmus, a polgárság és az abszolutizmus közötti harc ideje volt a zsidó asszimiláció fénykora. Ezután azonban felütötte fejét a rettenetes ellennyomás: az egyéni szabadversennyel szemben — a nemzeti verseny. Rövid idejű uralom után feladta a harcot az asszimiláció és átadta a teret az elszigetelő tényezőnek, amely teljesen lehetetlenné tette a zsidók asszimilálódását. A minden oldalról kiéleződő nemzeti verseny nem az asszimilációra, hanem ellenkezőleg, a nácionalizmusra hajtja a zsidó népet. Izolált egészzé fogja össze a zsidó nép szétszórt részeit és konszolidálja a zsidó nemzetiséget és felszínen tartja az általános zsidókérdést az egész világon. És párhuzamosan a belső nemzeti erők fejlődésével, a minden oldalról kiéleződött nemzeti verseny felébreszti az össz-zsidóság érdeklődését a zsidókérdés tervszerű megoldása iránt.

A vándorlás

A vándorlás, mint olyan, még nem jelenti a zsidókérdés megoldását, mert idegen országba viszi át a zsidókat, amelyeknek életfeltételeihez nincsenek hozzászokva. Ezért bizonyos koncentráció érvényesül a zsidó emigrációban, mint minden más nemzeti vándorlásban. (A kivándorlók egymás mellett telepednek le és tömeges kolóniákat létesítenek. Párisban, Londonban, Newyorkban, stb. óriási új gettók létesültek így, az elmúlt évtizedekben.) Ez a koncentráció megkönnyíti a bevándorlók számára az új viszonyokhoz való alkalmazkodás folyamatát, egyidejűleg azonban a nemzeti versenyt is sietteti a bevándorlási országokba. Vagyis a koncentráció egyfelől az idegen viszonyokhoz való alkalmazkodás megkönnyítését célozza, másfelől viszont felszínre hozza az elszigetelő tényezőt, amely megnehezíti az alkalmazkodási lehetőséget.

Másodsorban: az új hazában a termelési élet magasabb formáit szeretnék elérni a bevándorlók, ha azonban a koncentráció folytán a városokba zsufolódnak össze régi gazdasági szokásaik megőrzése mellett, úgy a zsidók önmagukat ítélik arra, hogy a termelési folyamatnak ugyanazon utolsó stádiumában működjenek, mint a régi hazájukban, azaz szükségleti cikkek kézi előállításában, vagyis a fejletlen és hátramaradott termelési területeken. A termelőerők produktívá fejlesztésére és a proletarizálódásra irányuló törekvés tehát így sem nyer kielégítést sem mennyiségi, sem minőségi szempontból, akárcsak azelőtt.

A zsidó vándorlásnak és koncentrációnak e belső ellentmondásai, amelyek különösen a fejlett nagy-kapitalista országokban válnak akuttá, — teszik szükségessé a zsidók számára a koncentrált vándorlást olyan országokba, ahol a zsidók rövid idő alatt elfoglalhatják a termelési folyamat stádiumát, vagyis ahol a gazdasági fejlődés még a zsidó termelés színvonalá alá áll, úgy, hogy a zsidók fontos gazdasági pozíciót foglalhatnak el és nem kell megrekedniök a termelés utolsó stádiumában. Így jön létre az ugynevezett transzmigráció, az egyik bevándorlási országból egy másik bevándorlási országba való vándorlás, amely ebben a formában már kolonizáció jellegét ölti.

Az az antagonizmus, amely egyfelől a bevándorlás koncentrációs irányzata, másfelől ezen koncentráció felbontására irányuló törekvés között fejlődik ki — veti fel a zsidó bevándorlás rendezett irányításának szükségét egy bizonyos ország, egy bizonyos terület felé, ahol a zsidók szabadon letelepedhetnek. Egyszóval: kifejlődik a szükséglete a zsidókérdés területi megoldásának.

Ez a szükséglet nem külső védelmi erőkből, hanem a zsidó dinamika belső tendenciáiból fakad. A nemzeti verseny következtében egyre nagyobb akadályokba ütközik a zsidó kivándorlásnak az a törekvése, hogy eljusson a nagy kapitalista országokba. Minél nagyobb az emigrációs szükség, annál kisebb a lehetősége a régi bevándorlási centrumokba való bevándorlásnak. Ezért új bevándorlási centrumra van szükség. És látjuk is, hogy a vándorlás valóban a fél-agrár országok felé irányul egyre nagyobb mértékben.

Hogy a koncentrációt ne kövesse nagyobb elszakadási folyamat, összekötő erőkre van szükség, amelyek rendszerességet visznek be az elementáris vándorlás menetébe. Új fontos tényezőre van tehát szükség: az emigráló zsidó tömegek összefogására, a bevándorlás szabályozására.

A zsidó munkás nemzeti kérdése

A tőkés gazdaság olyan fejlődési fokot ért el, hogy ma már elképzelhetetlen bármilyen forradalom a szervezett proletáriátus nélkül. A zsidó nép felszabadulását is vagy a zsidó munkásság fogja megvalósítani, vagy egyáltalán nem fog bekövetkezni.

A proletáriátus előbb a gazdasági harcban törekszik önmaga felszabadítására és csak azután ölt politikai jelleget ez a harc. A zsidó proletáriátus hamar csik út a társadalmi konfliktusnak e két füstáldiumán. A nemzeti konfliktus azonban mindig összehasonlíthatatlanul szövevényesebb, mint a szociális bonyodalom, ahol tisztán, felismerhetően jutnak kifejezésre a szembenálló személyi tényezők: a munkaadók és munkások viszonyában. A nemzeti bonyodalmakban azonban nem játszanak olyan döntő és pontosan meghatározható szerepet az elnyomó és elnyomott személyi viszonylatok. Az elnyomott zsidó, mint egyén, nem látja a zsidó egyént, akit nyomoráért felelősségre vonhatna. Nyilvánvaló, hogy egy egész társadalmi csoport az, amely elnyomja őt. Az első időben nem is képes arra a zsidó, hogy pontosan meghatározza társadalmi viszonyát ezzel a csoporttal szemben. Erősen ki kell éleződnie a nemzeti konfliktusnak ahhoz, hogy alapos boncolgatás és helyes értékelés alá vegye az érdekelt népcsoport a nemzeti kérdést.

A proletáriátus mindig arra törekedett, hogy ugyanazon feltételek mellett oldja meg a nemzeti kérdést, amelyek között az létrejött és csak fokozatosan jut el a tulajdonképeni forradalmi megoldáshoz — annak szükségyszerűségéhez, hogy nemzeti létének alapvető feltételeit is radikálisan megváltoztassa.

Amíg azonban nem elég kényszerítőerejű a fejlettebb és radikálisabb (és ezért bonyolultabb és differenciáltabb) megoldási mód, — addig nagyobb elterjedtségnek és népszerűségnek örvend az egyszerű és primitív alkalmazkodási eszköz az érdekelt csoport körében. A jövő azonban nem a hátramaradott és sima reagálási módszereké, hanem a gyökeres, fejlettebb és differenciáltabb megoldási eszközöké. A szociálista társadalom-tudománynak nincs még világos és precíz álláspontja a nemzeti kérdésben. Meglehetősen elhanyagolták ezt a kérdést a szociális teoretikusok, mialatt a társadalmi kérdéseket igen mélyrehatóan és alaposan kezelték. A nemzeti kérdés azonban sokkal bonyolultabb is, mint az osztályszerű társadalmi kérdés és azért van az, hogy a munkáspártok programjai magasan fejlett színvonalon állanak a társadalmi konfliktusok megítélése tekintetében, de sokszor primitív és hátramaradott eszközökkel reagálnak a nemzeti kérdésre. Mialatt ezek a programok teljesen progresszívek, az osztályfeladatok és a termelési viszonyok felfogásában, hátramara-

dottak, sőt olykor élesen reakciósak a nemzeti kérdés és a termelési feltételek megítélésében.

A zsidókérdés azonban más nemzeti kérdéseknél is bonyolultabb probléma és ez az oka annak, hogy egyes zsidó munkáspártok első reagálási formája a nemzeti bonyodalmakra — módfelett primitív, sőt dekadens.

Miben is áll voltaképpen a zsidó proletár nemzeti kérdése?

A munkás stratégiai bázisa a munkahely. Az a munkás, aki nem tudja munkahelyét stratégiai bázisul felhasználni, nem képes meghatározott politikát folytatni és ezért nem is játszhat történelmi szerepet. Objektíve fontos és döntő dolgok történnek vele, de nem ő alakítja saját sorsát. A proletáriátus osztályérdekei kizárólag stratégiai bázisához, azon feltételeknek az összességéhez fűződnek, amelyek között harcoltát vívja. A proletáriátus termelő erőinek fejlődése normális stratégiai bázist igényel ahhoz, hogy szabad és eredményes harcot vívhasson gazdasági és szociális érdekeiért. A munkahelyhez fűződő érdekek következtében a munkások között nemcsak egyéni, hanem nemzeti verseny is kifejlődik. A stratégiai bázis fejlődése és kiszélesedése viszont kiküszöböli úgy az egyéni, mint a nemzeti versenyt. Ha a munkás termelő erőinek fejlődését, vagyis osztályharcát, stratégiai bázisának abnormális feltételei akadályozzák, úgy felmerül előtte a nemzeti kérdés és felébreszti benne a nemzeti öntudatot.

A proletáriátusnak minden drága és értékes, ami termelő erőinek fejlődését segíti elő és minden ártalmas, ami akadályozza ezt a fejlődést. Ezért gyűlöli a proletáriátus az osztályöntudat elködösítését épügy mint a nemzeti öntudatnak elhomályosítását. Nem szégyenli sem osztályküldetését, sem nemzeti misszióját.

A zsidó munkás — munkahelyének természete folytán — nem képes egy csapásra megállítani az egész gazdasági gépezetet, mint például a vasútas és a többi, nagyüzemekben dolgozó munkások, akik jobb stratégiai munkahelyen állanak. A zsidó munkás nem az ipari nagytőke, hanem kizárólag a középtőkék kizsákmányolása alatt él, amely maga is jelentéktelen szerepet játszik a termelésben.

A legrövidebb felelet azokra a bonyodalmakra, amelyek a stratégiai bázis hiányosságaiából fakadnak, az a kísérlet, amely a következmények kiküszöbölésére irányul az okok kivizsgálása nélkül.

„Ki kell fejleszteni a zsidó munkásban az osztályöntudatot“, ebben látta a főfeladatot a „Bund“. Az első időben ez a jelszó teljesen megnyugtatta a zsidó munkást, aki ezen az alapon sok olyan energiát áldozott fel az osztályharc oltárán, amelyet a kuszált nemzeti kérdés alapos felboncolására fordíthatott volna. A zsidó proletáriátusban rövid idő alatt oly hatalmassá fejlődött, amire alig van példa a történelemben. A jiddis nyelvű szociálista irodalom hatalmas

fellendülésnek indult, egyszóval a zsidó munkás kulturális szükségletei kielégültek. Gazdaságilag azonban mit sem javult a helyzet: a nagy osztályöntudat mellett silány, szegényes eredményeket mutatott fel az osztályharc. És mialatt más csoportok nagy energiákat fordítottak a nemzeti kérdésre, — a Bund reakciónak, polgárinak és utópisztikusnak bélyegezett minden nemzeti harcot. A zsidó tömegek reális érdekei, azonban másfelől arra kényszerítették a Bundot, hogy nemzeti követeléseket is felvegyen minimális programjába. A nemzeti kulturális autonómia volt az a követelés, ami kimerítette a Bund nemzeti programját. Ez pedig, úgymond, arra való, hogy biztosítsa a nemzetek számára az önrendelkezési jogot: megkönnyítse a népnek az asszimilációt, ha az elmerülésre van ítélve és feltárja a szabad nemzeti fejlődés útját, ha elegendő önfentartási erővel rendelkezik. A progresszív munkásgondolat azonban nem tűr el ilyen cikk-cakkot, semmilyen opportunistát. Egy progresszív munkásprogramnak világos és egyenes feleletet kell adni arra a főkérdésre, hogy milyen irányban halad ma a zsidó nemzet fejlődése. Ha nemzeti nyomás alatt áll a zsidó munkásság, ugy az elsősorban azt jelenti, hogy e nyomás miatt anyagilag és gazdaságilag szenved. A Bund teoretikusai úgy vélik, hogy ezért sajátítja el nehezebben a progresszív szociális világnézetet a zsidó munkásság, mint más népek proletáriátusa, mert nincs egészséges nemzeti kulturája. Ez azt a hitet kelti, mintha az anomáliák tisztán minőségi jellegűek volnának.

A valóság azonban az, hogy a zsidó munkásban semmiesetre sem kisebb, sőt talán nagyobb osztályöntudat van, mint a környezet proletáriátusában és a zsidó munkás stratégiai támaszának politikai és gazdasági hiánya nem is annyira minőségi, mint inkább mennyiségi jellegű anomáliákat termeltek ki: gyenge eredményeket az osztályharcban, tulhajtott forradalmi frázisokat és abnormális hajlamokat az anarchizmusra.

A zsidó munkásság stratégiai bázisa sajátos anomáliákban szenved. Ezek az anomáliák a termelési feltételekkel állanak összefüggésben, amelyek között a zsidó nemzet él. Ezek az anomáliák csak akkor tűnhetnek el, ha radikálisan megváltoznak a zsidó életben a termelési feltételek és saját területre tesz szert a zsidó nép. Ha az alapvető és legfontosabb termelési ágakban fognak munkát találni a zsidók és nemcsak szükségleti, hanem termelő eszközöket is fognak termelni, úgy a zsidó munkásság fogja megragadni ebben az országban a gazdasági élet gyepőjét. Teljességében megfogjuk oldani a zsidókérdést és kifogjuk küszöbölni a zsidó munkásság anomáliáját (amennyire ez már a tőkés gazdaságban lehetséges), ha területi autonómiát teremtünk az egész zsidóság számára, amelynek keretében egészséges nemzeti, gazdasági testet alkothat az egész nép.

A HÁSOMÉR HÁCÁIR ÚTJA

A kezdet

A somér mozgalom kezdetére két tényező volt hatással: egyrészt, a zsidó ujjáéledési mozgalom, amely hódított akkoriban az ifjuság körében (cionizmus), másrészt, a skautizmus, amely önállóságra nevelte az ifjuságot és alapul szolgált a különböző nemzetek ifjusági nevelésénél.

Eleinte különböző központok alakultak egyes országok és városokban, amelyek között semmilyen szervezeti kapcsolat nem létezett. Csak az első hektografált, vagy litografált újságok megjelenése tette lehetővé ezeknek a szervezeteknek a közeledését és csoportosulásukat. Az első ilyen lapok képezik mozgalmunk létének első igazolását.

Egy és ugyanabban az időben kezdődött a mozgalom különböző helyeken. Az akkori központjai Galiciában, valamint a kongresszusi Lengyelországban voltak, amely az osztrák császárság, uralma alatt állott, szabad fejlődési lehetőségei voltak. A kongresszusi Lengyelországban viszont, amely a cári Oroszország uralma alatt volt, a munka titokban, konspiratívve folyt.

Ebben a két központban látott napvilágot az első soméri sajtó. Mindkét központban a cserkész-somér mozgalom, asszimiláns rétegek ifjaiból teremtődött meg, kik többnyire a lengyel iskolák tanulói voltak. Abban az időben a somér-mozgalom uralkodó nyelve a lengyel volt. Ez azonban lassan átadta helyét, eleinte részlegesen, később teljesen — a hébernek.

1912-ben, Lvovban (Galicia), az ottani zsidó sport-klub keretében megalakult egy cserkész-csapat, amely kétszáz tagot számlált. Lvov mintájára cselekedtek a többi városok is és rövid időn belül a héber cserkész-mozgalom soraiban sokszáz ifjút találunk. 1913-ban vette fel ez a szervezet a „Hásomér“ nevet. Az első világháború idejében a mozgalom központja Bécsbe ment át, ahol egyesült a „Hásomér“ egy Caire-Cion“ nevezetű diák-szervezettel.

A somér szervezet első újságja 1917-ben jelenik meg Bécsben, a „Moriá“ című folyóirat mellékleteként. Első alkalom, hogy mozgalmunk hangja eljut a közvéleményhez és a szervezetlen zsidó ifjuság-

hoz. Ez az ujság teremti meg a hidat a kongresszusi Lengyelország szervezett ifjúságához, amely a zsidó cserkész-szervezetbe volt tömörülve. Ez az ujság 1919 kezdetéig jelenik meg.

A világháború befejeztével a Bécsben tartózkodók menekült somérok legnagyobb része visszatért Galiciába. A bécsi központ széthullik és új központ még nem alakul ki. Csak 1919 szeptemberében jelenik meg újból, a „Hásómér“, részben héber, részben lengyel nyelven, de ez alkalommal, mint a „Hásómér-Hácáir“ ujságja, a galiciai és lengyelországi Hánhágá-Hárásit-ok kiadásában.

Ugyancsak 1913-ban jön létre Varsóban és a kongresszusi Lengyelország más városaiban (Lodz, Sosnovitz, Bendin), a héber cserkészlet. Eleinte titokban dolgozik és semmiben sem különbözik a lengyel cserkészettől, amely példaképpen szolgált neki. A világháború kitörésével, mikor 1915-ben a németek elfoglalják Lengyelországot, változások állanak be. A zsidó nemzeti ébredés nőttön-nőtt, az újjáéledés jelszavai és az országépítés gondolata kezdtek hatni a zsidó ifjúság gondolatvilágára. A cserkész-mozgalom nemzeti, cionista jelleget kapott és hatalmas méreteket öltött. Eleinte a mozgalomnak a neve „héber cserkész-mozgalom“ volt. 1918-ban vette fel a Hásómér-Hácáir nevet, a „Hásómér“ és „Ceire-Cion“ kombinációjaként.

Több egységesítési próbálkozás után, 1918-ban össze lett hívva a kongresszusi Lengyelország cserkész-szervezeteinek első konferenciája. Azonban a megnyitó idején az uralkodó németek szétosztatták az összegyűlteteket. Ebből a korszakból sok és értékes tartalommal rendelkező ujság maradt reánk, amely éles megvilágítást adja mozgalmunk fejlődésének.

A nagy mézszárlás után, még nem hallgattak el az ügyük és a zsidók újabb megrázkódtatásnak lettek kitéve egy pogrom-hullám által. Mikor úgy tűnt, hogy a kétségbeesés és a tehetetlenség lett urrá a népen, felébredt bene az életösztön és az újjáéledési mozgalom egyre nagyobb teret hódított, nagy tömegeket vonva a cionista eszme köré. A zsidó ifjúság az alkotás felé tört és Erec Izráel lett kérdéseinek központja. Ebben a korszakban (1919 január) kezd megjelenni a „Cházak-Véámác“ című ujság lengyel, héber és jidis nyelven, amely már szócsöve az egyesült lengyelországi mozgalomnak. A szervezet kezd már túlhaladni a cserkészlet nevelési rendszerét és egy világnézet kialakítása felé halad. Világos célokat és feladatokat szab meg és igyekszik meghatározni a zsidó ifjúság utját.

„Cházak-Véámác“ a bécsi „Hásómér“ hatása alatt áll, ellenben kifejezi a többi országok mozgalmainak sajátosságait is. 1919-ben hívták össze Lodzban az országos konferenciát, amely az alapokat volt

hivatva lefektetni. Itt fogadják el a Somér-tíz törvényét és itt hangsúlyozzák ki, hogy Somér csak az lehet, aki nap napi életében megvalósítja a megújulás gondolatát: Erec Isráélt és a héber nyelvet. Elsőbbségi jogot a héber nyelv után a jidisnek határoztak meg ott, ahol a héber még nem hatolt be a Somérok életébe. Ezen a konferencián született meg az első kapcsolat a galíciai mozgalommal és ekkor határozták el egy közös újságnak a kiadását.

Az egyesülés

Nehéz elképzelni mélyebb szakadékot, mint ami a „Céire-Cion“ és a Scout-mozgalom között volt. A „Céire-Cion“ a „Jésivenak“ a nyugati mása volt. A tanulás volt minden cél, a vita és a pilpulisztika a legfelsőbb élvezet. A Scout-szervezet pedig hű fordítása volt a lengyel katonai szervezetnek és minden zsidósága a héber vezényszavakból állott. Bécsben felmerült a kétely mindkét szervezet külön útjainak helyességében. 1915-ben Dávid Kohén próbaképpen megalakított egy Somér-csapatot a Céire-Cionon belül. Később olyannyira szükségessé vált a két utnak az egységesítése, hogy ez nem késhetett tovább. És íme az egyesülési szerződés szövege:

„A Céire-Cion és a Hásomér bécsi szervezetei egy szervezetbe tömörülnek, amelyet egy ideiglenes felsőbb tanács vezet, amelynek tagjai, a vezéren kívül, 5—5 chávér minden szervezetből. Az egyesülés próba és ha nem sikerül, nem kötelezi a felek egyikét sem“.

Eleinte a két test úgy viszonyult egymáshoz, mint az elemek egy fizikai keverékben. A cserkészek megvetéssel néztek „a báltánokra“, akik csak tanulni tudtak és ha már egyszer meg is jelentek a kirándulásokon, a játék idején eltűntek és elmélyedtek a könyvekben, amiket hátizsákjaikban magukkal hoztak cserkészfelszerelés helyett. A Céire-Cionok pedig magasból tekintettek le a „gajokra“, akiknek a soméri törvények, csúcsteljesítményük volt s akik a vezényszavakban látták főcéljukat. De lassan-lassan eltűnt ez a különbség, főleg a fiatalok körében és kezdett kikristályosodni egy új soméri ideál, egy új típus, amely különbözött mindkettőtől. A soméri mozgalom, ahogy azt a „Hámádrich“ című újságban látjuk, több mint a Céire-Cion plus Hásomér. Ez a mozgalom egy sikerült szintézise az emberi és zsidó motívumoknak, amely megteremteti az új fiatal héber típust, amely zsidó és ifju is lesz egyben.

A mozgalom kezdetén megkülönböztették a technikai aktivitást a szellemi aktivitástól. A szellemi munkát a ros-gdud vezette míg a

technikait a vezér. Azonban egyhamar rájöttek, hogy ennek a kettéválasztásnak nincsen alapja és egyhamar elhagyták ezt a kettéválasztást. Érdemes megjegyezni a lengyelországi mozgalom történetéből az 1916-os I ággeoméri ünnepeket, amelyeket a mozgalom nyilvánosan tartott meg Varsóban. Ezen ünnepek visszhangja az újsághírek nyomán elterjedt és ennek következtében helyi-csoportok kezdtek alakulni az egész országban, mint gomba az eső után.

A „Hásomér“ nev az erעי „Hásomér“ mozgalomtól ered. A nép azon fiaitól, akik miután tudatára ébredtek annak, hogy a zsidó nép csak Erecben találhatja meg jövőjét, elindultak oda, előkészíteni ezt a jövőt. A Somérok erעי élete szerény hőstettek láncolata és: „nekünk, akik még nem lehetünk somérok odakint, soméroknak kell lennünk itt a Galutban az ő példájukra. Mi fog kelleni betöltsük valaha azoknak a helyét és erre a feladatra készülni kell“. A Cházák-Véámác köszöntés először 1918-ban a Tarnavai Véidán lett bevezetve.

Ezen a véidán 3 principiumot határoztak meg: 1. idealizmus, azaz a szellem fölénye az anyagon; 2. szociálizmus, azaz, hogy a köz érdeke az egyén érdeke fölött áll; és 3. aktivizmus, azaz, hogy a helyesnek felismert elveket meg kell valósítani.

Az első somér álijá

A harmadik álijá hullámaival Erecbe érkeznek az első somérok is. A Hápoéi-Hácáir pártjának konferenciáján 1919-ben résztvettek az első somérok és beszámoltak a galuti mozgalomról, a következőket mondván: „mozgalmunk célja tagjait emberekké nevelni a szó-szoros értelmében. Tagjaink többnyire a galiciai és lengyelországi középiskolák neveltjei. Lelkünk Erec felé vágyott, éreztük az Erecbe való menés belső szükségességét, készültünk Erec Izraeli életünkre földmunka, különböző szakmák elsajátítása által, stb. Csoportonként akartunk Erecbe jönni, de azután láttuk, hogy könnyebb lesz egyenként elindulni és itt újból össztelálkozni, hogy együtt dolgozzunk“.

A 19-ik század vége felé létrejött wándervogel (Németország) mozgalom volt nagy hatással mozgalmunk kifejlődésére. Ennek a mozgalomnak a jellemzője a lázadás, a megszokott környezet ellen. Legkimagaslóbb momentuma történetében az „ifjusági nap“ megrendezése volt a Mászser csúcán. Ennek a mozgalomnak a hatása-képpen vetődött fel a mozgalmunkban is a somér kolónia gondolata, amely az önálló ifjusági alkotási vágy szüleménye volt. (A wándervogel nem sokáig tartotta magát, mert nem volt semmilyen komoly társadalmi alapja, míg a mozgalmunk az álijá és az erעי élet útján, egy híd talált elvei és a társadalmi valóság között.)

Az első soméri közösségek Ereben

Az első somérok Ereben megalakították a harmadik álijá mintájára az első soméri közösséget, a Gdud Háávodán belül (munkacsapat, amelyek végezték az erעי uttóró munkálatokat, mint pl. utépítések stb.). Ennek a korszaknak a legjellemzőbb mozgalmi momentuma a Bétjánia nevű soméri közösség, amelyről legendákat meséltek Ereben és akikre mint valami emberfeletti lényekre tekintettek. Az első erעי soméri közösségek a letelepedés problémája előtt állottak 1924-ben és így merült fel a kérdés a soméri csoportok közötti viszonyról, a soméri letelepülés milyenségéről.

Számtalan próbálkozás volt a somérok összehozására, mert nagy volt a galuti nevelésen keresztülment somérok kapcsolata a Hásomér-hoz. Folytatni akarták a Hásomért Ereben is. 1924 Roshásánájakor ült össze az első megbeszélés Náhálálban. A nehézségek miatt nem járt eredménnyel ez a megbeszélés, de ugyanaz év Svutojákor találkoztak Bét Álfában, a Hásomér első kibucában. Ennek a találkozásnak a fő indító oka a kibuc B ét és kibuc Gimel letelepedése volt, akik szerettek volna egy soméri környezetet megteremteni az Emek keleti részén. (Ez a mai Bét-Álfa, Mismár Háemek, Mércháviá.)

A galuti mozgalom, amely ebben az időben már nagy méreteket öltött, szintén készülődött az első véidájára és mihez tartás végett sürgette az erעי somérok döntését, az erעי alkotás formájának milyenségéről, 1924-ben a következő levelet írja a galuti-mozgalom vezetősége az erעי mozgalom találkozójához: „Összeültetek, hogy számot adjatok magatoknak a somérok aktivitásáról Ereben és hogy útát szabjátok a jövőre. Fontos ez a pillanat számunkra is. A Ti felelősségetek kettős: felelősök vagytok magatokkal szemben és a galuti somérokkal szemben, kiknek tekintete felétek irányul és kik egyéni és kolektív jövőjüket az erעי somér-mozgalom sorsához kötik. Nem mi vagyunk hivatva eldönteni az utat, de meg kell hallgassátok azok hangját, kik készülnek vállat vetni a műhöz. A kérdés: meg kell-e teremteni a soméri szervezetet Ereben? A válaszuk erre: igen! Hiszen a soméri élet folytatása az ideálok megvalósítása, ez a célunk. Ha nem lesz szervezet, nem lehet megvalósítani azokat az ideálokat, amelyeket az egyén egymagában nem képes megvalósítani. A második kérdés az, hogy milyen legyen ez a szervezet? És erre vonatkozólag már megmondtuk határozatunkban: „a hásomér tagadja a jelenlegi társadalmi rendszert, amely a kapitalizmus és impériálizmuson alapul és a harcban az elnyomottak oldalán áll“. Az erעי Hásomér a soméri világnézetet vallók federációja kell hogy legyen.

A Hásomér szervezete Ereben, egy a galuti Hásomér szervezetével. A galuti szervezet a Ti multatok. De nemcsak ez, hanem a jelen

támasza és jövőtök alapja is. Csakis a Hásomér-Hácáir világmozgalma lehet a bázis, szervezeteteknek. Ez az örökös forrás, ahonnan a bevándorlók fognak jönni. Ezekben fogtok folytatókra találni."

Próbálkozások egy egységes kibucí test lefektetésére

A Bét-Álfái találkozó a következőképpen folyt le: Péntek este-felé kezdtek gyülekezni Bét-Álfán a somérok az ország minden részéből. Sátorokba és barakkokba lettek elhelyezve. Este Livik „Golem“-jét adták elő. Meg lett választva az elnökség: Élizeer Hákohén, Méir Jáári, Borja Linkovszky és Dolck Horovitz-ból. A pegisán nagy vita volt, amelynek következtében két álláspont alakult ki. Az egyik, amely ellenkezett egy külön soméri kibucí mozgalom megalapításával és azt a Gdud Háávoda keretében látta keresztülvihetőnek, a másik amely megakartta teremteni a Hásomér-Hácáir által kitermelt speciális értékeket magábfoglaló kibucí mozgalmat. Ez a Bét-Álfái találkozó nem vezetett eredményhez és szétoszlott anélkül, hogy konkrét alkotást végzett volna.

Az első világgkonferencia

1924-ben tartotta meg a Hásomér-Hácáir első világgkonferenciáját. Ez úgy volt lehetséges, hogy 1923-ban a varsói vezetőség megalakított egy „külföldi ügyek“ irodáját, amely kapcsolatban volt különböző külföldi szervezetekkel. 1924. augusztus 30-án hét ország delegátusai jöttek Danzigba: Lengyelország, Galicia, Lettország, Litvánia, U.R.S.S., Románia, Danzig és Erec-Israel. Ezekon kívül még öt ország beleegyezett a világmozgalomhoz való csatlakozásukhoz és előzetesen elfogadták a véidá határozatait. Résztvettek az ereci mozgalom delegátusai, hét ujság riporterei, különböző ifjusági szervezetek képviselői. Meg lett választva az első Hánhágá-Éljoná és meg lett határozva a mozgalom alapszabálya, amely szerint a világmozgalom központi irodája Varsóban lett felállítva.

Ezzel a véidával kezdődőleg indult meg a kapcsolat Erec és a galut között és kezdenek jönni az ereci selidáchok, ami fordulatot jelent a mozgalom életében.

A Kibuc Arci megalakítása

1927-ben újabb próbálkozás volt Erecben összehozni és tömöríteni a soméri egységeket. Április 1. és 3-ika között összeült az alapító tanácskozás és ezegyszer a Bét-Álfái tanácskozás hatásaként, a galutban íárt seliáchok munkájának eredményeként Erecbe özönlött nagy so-

méri állíja; hatalmas lökést adott az ereci soméri erők koncentrálásához. A 8 hónappal azelőtt megtartott Áfulej tanácskozáson már világosan kialakultak a körvonalak és világossá vált, hogy a mostani tanácskozás a világmozgalom megteremtésének ténye folytán, eredménnyel kell járjon. Az elmúlt 8 hónap nagy vitákra adott alkalmat, de inkább vártunk, a határozathozatallal, hogy alkalom legyen kollektív határozatra.

Hat kibuc képviselője jött el a tanácskozáshoz. Két kibucn kívül, azzal a határozattal jöttek el a delegátusok, hogy megalakítsák a Kibuc Árcit, gazdasági, politikai és kulturközösség alapján. Ezen a módcán el lett fogadva a Kibuc Árci elvi platformja a következőkben:

Alapvető meghatározás

A kibuc a gazdasági, társadalmi és politikai aktivitás alapján áll. Az ideológiai vonalak meghatározása nem jelenti egy politikai párt felállítását, hanem egy alkotó keret és egy szellemi kristályosító lehetőség megteremtését. A Kibuc Árci ideológiai alapelvei három pontban jutnak kifejezésre: a) cionizmus; b) szociálizmus; c) kibuci ut (kollektivizmus).

Cionizmus

A zsidó népnek, a gálutban, hiányzik egy produktív gazdasági alapja, a teritoriális bázisa, ami által lehetetlen számára egy egészséges mederben folyó, önálló társadalmi fejlődés. Emiatt a zsidó nép, nemzeti mivoltát csak egy Erec-Izráelben alakítandó szociálista társadalom útján fogja visszanyerni. Ez a folyamat két fázisban fog megvalósulni: 1. a zsidó nemzeti otthon megteremtése önálló, produktív gazdasági alapokon; 2. a szociálista forradalom.

Tehát, a teljes nemzeti felszabadulás és helyreállításnak elsődrendű kondíciója, a szociális felszabadulás.

Az Erecben dolgozó nép lesz, a szociálista forradalom és az osztályok-megszüntetése után, az egyedüli hordozója egy teljes zsidó nemzeti létnek.

A cionista szervezet kifejezője és képviselője a zsidó nép összes eroinek, amelyben tömörülve vannak különböző alakulatok, árnyalatok és osztályok, Erec-Izráel nemzeti ujjaszületéséért. Ezért veszünk részt a cionista szervezetben, a cionista kongresszuson.

A cionista politikát csak egy időleges feladatnak tekintjük, mert a cionista szervezet, a nemzeti alapok, stb. befogják fejezni feladatukat, mihelyst Erecnek egy önálló gazdasági, kulturális és politikai alapja lesz. azaz megteremtődnek a nemzeti lét összes feltételei.

Szociálizmus

Az ereci munkásmozgalomban a világ munkásmozgalmának, egy szervez részét látjuk, amely az emberiség felszabadításáért és az osztályok megszüntetéséért harcol. Az új szociálista társadalom elérése egyrészt a munkásosztálynak a hatalom meghódítására és a termelés vezetésére való felkészítés útján, másrészt a kapitálista rezsim lerombolása útján fog bekövetkezni.

Az ereci szociálista forradalom nemzetközi tényezőkön kívül a következőktől van függővé téve: *a)* a zsidó nemzeti otthon megfelelő alapokra való helyezése; *b)* a társadalmi és gazdasági előkészítés fokától; *c)* az éreci munkásosztály politikai érettségétől általában és a zsidó munkásától speciálisan.

Az ereci munkásosztály részvétele az országépítés történelmi feladatában, követeli tőlünk a Hisztádrut Haovdim megerősítését. Ez egy elsődleges feltétele az ereci felszabadítás meggyorsításának.

A Hisztádrut feladata fokozatosan megteremteni egy munkafederációt a két nép munkásai között (arab és zsidó), mindegyik nemzeti szükségleteinek megfelelően.

A szociálista forradalom csakis a két nép munkásainak a szoros együttműködése útján jöhet létre.

Kibuci-út (kollektívizmus)

A „*Kibuc Árci*“, a kibuci-mozgalom egyik integráns része, a kibucban a következőket látja: *a)* a szociálizmus prototípusát. Minden egyes kibuc a Kibuc Árciban önálló organikus egység. Ez a kibuci élet lehetővé teszi az egyén maximális szabad fejlődését, igyekszik megoldani a család, a nő, a nevelés kérdését és kimélyíteni az emberi viszonyokat. Mindez az egyének külön felkészítését tételezi fel, amelyet csak az ifjúsági mozgalom tud nyújtani; *b)* a kibuc a munkásosztály konstruktív eszköze, amennyiben gazdaságokat állít fel a falun és a városban: behatol a gazdaság és a termelés minden ágába és felkészíti a munkásosztályt egy önálló gazdasági vezetésre; *c)* a kibuc egyike a legbeváltabb eszközöknek az álija befogadására. A kibuci mű az álija maximális befogadásán alapszik, lehetővé teszi a gyors alkalmazkodást az ereci valóságokhoz, az egyén behatolását a különböző munkaterületekre és új munkaterületek meghódítását teszi lehetővé; *d)* a kibuc egy támpontja az osztályharcnak: lévén sejtje a szindikálista mozgalomnak és egy kikristályozott politikai és osztályfelfogással rendelkező ideológiai kollektivumnak.

A Kibuc Árci megalakulásakor 250 embert számlált.

A második világkonferencia

1927 szeptemberében ült össze ugyancsak Danzigban a világmozgalom második veidája. A mozgalom akkor már 24.260 somért számolt az oroszországi 6000 illegálison kívül és a veidán a következő országokból vettek részt: Ausztria, Amerika, Bulgária, Belgium, Galicia, Magyarország, Lettország, Latvia, U.R.S.S., Csehszlovákia és Románia.

A veidá három kérdéskomplexumban kellett döntsön: 1. elvi kérdések; 2. nevelési kérdések; 3. szervezeti kérdések. Ellenben a legnagyobb probléma, ami a veidá előtt állott, az az ereci utnak a meghatározása volt, azaz, álláspont elfoglalása a Kibuc Árcival (a Hásomér Hácáir ereci kibucainak az országos szövetségével szemben). T. i. az oroszországi kibuc (ma Afikim) ellenkezett annak az utnak, amit a Kibuc Árci meghatározott és le is csatlakozott egy más országos kibuchoz, ami ma a Kibuc Hámeuchád. A világmozgalom veidájának döntenie kellett, melyik irányzat felé fog hajlani. A veidá pedig úgy döntött, hogy: „a Kibuc Árciban látja a somér-mozgalom organikus folytatását és hogy nem lehet a Kibuc Árci tagja valamelyik más párt tagja“. Ezzel a kérdés el lett döntve, habár a viták még folytak éveken át egészen a harmadik veidáig. T. i. dacára annak, hogy az orosz kibuc nem lépett be a Kibuc Árciba, a U.R.S.S.-i és lett mozgalmak még a mozgalom keretein belül maradtak.

A harmadik világkonferencia

1930-ban ült össze a világmozgalom harmadik veidája Wrutki-ban (Csehszlovákia), ahol a következő országokból vettek részt: Ausztria, Amerika és Kanada, Bulgária, Belgium, Galicia, Magyarország, Tunis, Lettország, Litvánia, U.R.S.S., Lengyelország Csehszlovákia, Franciaország, Románia és Erdély, összesen 34.800 somért képviselve.

Amíg az első veidá szervezeti szempontból bírt fontossággal, mivel először egységesítette az egymástól távol álló országos szervezeteket, a második veidá már társadalmi és eszmei utunk egységének adott kifejezést. A második és harmadik veidá közötti idő megérlelt sok olyan kérdést, amelyre a mozgalom választ kellett adjon. Ennek a veidának a feladata volt meghatározni világosan a követendő utat. Ezen a veidán leszakadt a világmozgalomból az U.R.S.S. és a lett mozgalom egy része, akik megalakították a Hisztádrut Noár Cofi Cháluci Hásomér Hácáir Bétet (Necách).

A negyedik világgkonferencia

1937-ben ült össze a Hásomér Hácáir negyedik vöidüja Poprádon (Csehszlovákia). A poprádi véidá idején a mozgalom 70.000 tagot számlált és 24 országban volt elterjedve. A poprádi véidá kristályosította ki végsöképpen a világgmozgalom nevelési útját, fektette le a sichva-nevelés (korosztályok) alapjait.

A másodikk világháboru

Az 1939-ben kitört másodikk világháboru, egy hatalmas, szétágázó ifjusági mozgalmat talált, amelynek országos csoportjait megtaláljuk mindenhol és amely, mint egy önálló irányzat, fontos szerepet tölt be a cionista-mozgalom keretén belül. Mint ifjusági mozgalom, megteremtöje a zsidó ifjusági mozgalom nevelési útjának, amelyét nem késték lemintázni a gombamódra kinött más ifjusági szervezetek. De csücssteljesítménye az ereci alkotás volt, ahol példaképpen lett állitva az alkotás és a munkahóditás terén. Izolációval, szeperálizálódással, arisztokratizmussal vádolták a Hásomér Hácáirt, de a valóság bebizonyította, hogy mindez nem volt más, mint a Hásomér-Hácáir specifikus útja, amelynek szeperálódási jellege csak annyiban volt, hogy önmevalósítást követelt és csak az önmevalósítóknak adott helyet.

Egy álmodozó ifjusági cserkész-mozgalomtól eljutottunk egy komoly társadalmi és politikai felfogásokkal rendelkező mevalósító mozgalomhoz.

A másodikk világháboru elpusztította mozgalunk tagjainak nagyrészét, de nem söpörte el a mozgalmat. Mozgalunk tagjai folytatták harcukat és hőiesen vezették a varsói gettó lázadását (Mordehai Anjelevies), résztvettek a magyarországi gettó megmentésében, Szlovákia zsidóinak utolsó védelmi harcában, Románia zsidóságának földalatti mentési munkálataiban, ereci chávérjaink eljutottak az ellenség vonalai mögé. Tito pártizánjai között, Görögország zsidó akcióinál, mindenütt első vonalban volt a mozgalom. Egyszóval: mozgalunk megalotta helyét a nehéz idökben is. Mindenhol megtaláltuk az utat a harcoló progressziv erőkhöz és velük együtt foglaltunk el védelmi vagy támadó álláspontot.

A felszabadulás utáni első napokban a megaradt somérok újjáélesztették a mozgalmat és az első világgmozgalmi mebeszélésen (Basel) az összes európai országok képviselői a mozgalom újjáépítéséről számolnak be. A mozgalom megalotta a próbát.

Az ifjusági mozgalomtól — a párt alakításhoz

De a legfontosabb alkotása mozgalmunknak, az ereci alkotás. A Kibuc Árci folytatta munkáját és kiterjesztette azt minden téren. Mi mindvégig a palesztinai munkásmozgalom egy szerves részének éreztük magunkat, de első pillanattól fogva kritikai álláspontra helyezkedtünk a palesztinai munkásmozgalom útjával szemben. Nem akartunk egyik meglévő pártnak a keretébe beolvadni, mert mi nem voltunk párt-mozgalom, hanem egy világfelfogás, amelyet mindenki meg kellett valósítson a napi életben. A Hásomér Hácáir, ahogy kifejlődött, a maga organikusságában, egy *élet-stílus* lett.

A palesztinai munkássággal vállalva vittük harcunkat cionista és szociálista téren, utunk azonban nem egyezett. Ott voltunk a Hisz-tádrut Háovdim megalakításánál és minden más konstruktív alkotásnál, amíg kifejlődtünk egy olyan erővé, mikor nem lehet már döntést hozni nélkülünk. A második párt vagyunk Ereben a munkásmozgalom keretében. Nem akartunk külön pártot teremteni. Hosszu évek során folytak a tárgyalások közöttünk és a különböző munkáspártok között, eredménytelenül. Ők beakartak minket erőszakkal olvasztani és nem befogadni félként. Egy önálló párt alakításának a gondolata már rég felvetődött, de néhány éven keresztül nem állítottuk azt fel a munkásegységfront reményében. Megalakítottuk a velünk egy véleményen lévő városi munkásság ligáját, a Ligá Hászociálistit. 1946 februárjában azonban már ütöt az óra és a Kibuc Árci egységesen fogadta el Moácáján a párt megalakítását hozó határozatot.

Előttünk áll a képe egy ifjusági mozgalomnak, amely elindulva a cserkészettől, megteremtette Ereben azt a pártot, amely rövid idő alatt bizonyította életképességét és doktrínájának helyességét.

Minden teóriának a próbája a gyakorlatban dől el. A Hásomér Hácáir rövid történetén keresztül bebizonyította állításainak helyességét: nevelési útját lekopirozták; társadalmi alkotása (a kibuc) a leg-sikerültebb és messziről meg lehet különböztetni egy somér kibucot más kibuctól, egyébként a kjesés kis százaléka is erről tesz tanúságot; politikai téren pedig bebizonyosodott, hogy nem szeparálizálódtunk, hanem szorosan a nép érdekeit védtük: a revizionistákkal kötött egyezmény meghiusítása, a felosztás elleni harcunk és most legutóbb a Baltemore-program ellen vívott harcunk, mikor jóelőre megmondottuk, hogy Baltemore a felosztáshoz fog vezetni.

Ahoz azonban, hogy megismerjük a mozgalmat, kell ismernünk ereci alkotását, a Kibuc Árcit.

A KIBUC ÁRCI SEL HÁSOMÉS HÁCÁIR

A Kibuc Árci, amely 1927-ben alakult, négy kibuc szövetségéből, 250 emberből, az évek folyamán 46 kibuc közel 12.000 emberének az ereticzráeli munkásmozgalom nagyfontosságú, hatalmas szervezetévé nőtte ki magát. A Kibuc Árci kibucjai autonómok, melyeket a közös ideológia, közös munka, közösen fenntartott intézmények és a közös mozgalmi eredet kapcsolnak össze.

A somér kibuc organikussága

Sajátos jelzője a Kibuc Árci kibucainak, szerves voltuk. Az *organikus* kibuc elve biztosítja a kibuc életképességét, rugalmasságát és jellegzetes életformáját. Az organikus kibuc mindenekelőtt *zárt*, azaz a kibuc fejlődésének alkalmas pillanatában lezárja kereteit és így biztosítja azt, hogy társadalmi képét, sajátos színezetét és közösen kialakított értékeit állandó, újabb chávéroknak érkezése és esetleges távozására, nem fogja felhígítani és elmosni. A kibuc kerete természetesen nem merev és számokban nem határozható meg egyszerűen. A tapasztalat kialakított bizonyos társadalmi optimumot, azaz olyan létszámot, amelyben a közösség belső élete a leghatékonyabb, nem oly kicsiny, hogy egymás megszokásának és az egymásba fulladásnak veszélye fenyegetsen, de nem is olyan nagy, hogy az egyén a nagy tömeg által elnyomva, észrevétlenül lézengjen és ne érezze az egész kibucot személyes sajátjának. A gazdaság szempontjai is alakítóan hatottak a keret kialakítására, amely ma általában 150 és 200 között mozog.

Nevelés a kibuc életre

Az organikusság második tényezője az, hogy a kibuc nem véletlenül tevődik össze erre vállalkozó chávérokból, hanem eredménye a Hásomér Hácáir ifjúsági nevelő mozgalmának. A somér kibuc már a gálutban kialakult. Kinő az ifjúsági mozgalom kvucáiból, chávérokból, akik egymást mozgalmi fejlődésükben ismerték és szerették meg, akik együtt kezdték el közösségi elképzeléseik megvalósítását a hách-sarákon. A kibuc kiküldi Erecbe azt a gárint (magot), amely meg-

ismeri a mindennapi kibuci életet, előkészíti a többi chávér álijáját és ezeknek Erebe érkezésével megkezdi a kibuc önálló létét. Egy időt a kibuc végleges letelepedése előtt, bér munkával foglalkozva, kolóniák mellett tölti, végképpen beleilleszkedik az erעי életkörülményekbe, megsziczi hitjásvutjának (letelepedésének) gazdasági alapjait, miközben élén jár a mosávái és városi munkásság politikai harcának és nevelésének. Ezután a kibuc letelepedik és végleges hitjásvutján folytatja munkáját.

A lánc nem szakad . . .

A kibuc organikus — zártságán és keletkezésén kívül — továbbfejlődésében is. Ma a Kibuc Árci legidősebb kibucaiban megjelent már a kibucok gyermekeiből felnőtt új nemzedék, amely szervesen illeszkedik bele a szülők által megindított műbe. A két generáció közötti korkülömbőség lehetővé teszi, hogy idősebb kibucok új chávérokat, kisebb kibuci testeket, vehessenek fel, kiegyenlítve a nemzedékek közötti korkülömbőségeket. A kibucok autonómiája biztosítja, hogy a kibuc chávér, egy élő test elválaszthatatlan részének tekintheti magát, amelyből nem fogja külső erő őt kiszakítani és merő gépalkatrészként más helyre dobni. A kibuc demokráciája is csak a zárt és organikus kibucban tud megvalósulni. A kibuc minden intézményében a legkülönbözőbb funkciók, megvalósító szerveiben, mindig a kibuc akarata nyilvánul meg. Nem valósulhatna meg ez a demokracia, ha a Kibuc nem számolhatna minden chávérja egyéni aktivitásával olyan mértékben, mint az az ifjusági mozgalom nevelésének és a kibuci korot lehetőségeinek eredményeképpen, a Kibuc Árci kibucaiban megvalósul.

Eszmei kollektivitás

A szerves kibuc legtökéletesebb eredménye az, hogy a kibuc közössége nemcsak a kibuc anyagi javainak és munkájának kollektívumában, hanem az elvek közösségében is megjelenik. A Kibuc Árci kibucai és azoknak minden egyes chávérja, közös álláspontot képvisel a társadalom és az ember minden alapvető problémájában. Nem azért, mintha ezt az egységet bárki vagy bármi rákényszerithette volna, hanem mert a közös nevelés, a közös életkörülmények és a közös célok, egyértelműen meghatározzák állásfoglalását. Az ideológiai kollektívum, nem kényszer, amely meghatározza az ember gondolkodását, hanem eredmény, amely a chávérok közös gondolkodásából fakad. Olyan eredmény ez, amely egyedül képes biztosítani a közösség egy-

ségét az élet minden felületén. Politikai álláspontok különbözősége nem a kibuc szabadságához, hanem széteséséhez vezet, hiszen ezek visszahatnak az együttélés, a nevelés és a munka minden területére. Nem véletlen, hogy addig, amíg más kibucok a politikai véleményeltérések régi és nagy multra visszatekinthető chevrákat fenyegetnek szétbomlással, a Kibuc Árci egysége egy percig sem kétséges. Ez a szervesség biztosítja egyfelől a kibuc külső cselekvőképességét, másfelől ez a magyarázata annak is, hogy a Kibuc Árci kiesési arányszáma a legkisebb valamennyi kibuci áramlat között (2%).

Progresszív politikai vonal

A Kibuc Árci határozott politikai vonala és erős munkásmozgalmi tevékenysége, legjellemzőbb oldalai közé tartozik. Abból a felismerésből kiindulva, hogy a zsidó nép kérdéseinek végleges megoldása elválaszthatatlan a társadalom ellentmondásainak megszüntetésétől, cháluci munkája szerves részének tekinti a politikai harcot. Az elmúlt évek tapasztalatai igazolják, hogy minden olyan ideológia mögött, amely a munkásosztály harcát nemzeti érdekekre való hivatkozással háttérbe akarja szorítani, nemcsak osztályérdek húzódik meg, hanem a nemzet céljainak elárulása. Megfordítva: a Kibuc Árci határozott állásfoglalása az ország felosztása ellen, a korlátlan állj követelése és különböző kalandos politikai ábrándok elhárítása bizonyítják, hogy a konzekvensz szociálista politika, a cionista célok megvalósulásának garanciája. A Kibuc Árci nem szűnik meg a munkásmozgalmon belül sem harcolni azért, hogy a munkásosztály megtalálja a maga öntudatát, programját és külpolitikai orientációját. Azok az eredmények, amelyeket a Kibuc Árci a hitjávut továbbfejlesztése, a cháluci állj befogadása, az ivrit kultúra kimélyítése tekintetében elért, maguktól visszautasítják mindazokat a vádakot, amelyek a Kibuc Árci és a Hásomér Hácáir művét ki akarják szorítani a zsidó nemzeti megújulás alkotásai közül.

Szintézis a termelésben

A kibuc gazdasági funkcióinak a vizsgálatánál, látni fogjuk, hogy a szervesség elve, gazdasági területekre is kiterjed. Ez óvja meg a kibucot attól, hogy egyoldalú termelésbe ne kezdjen és ezzel ne tegye ki magát és az országot konjunkturális ingadozásoknak. Mi minden semér kibucban megtalálhatjuk azokat a kisebb üzemeket és műhelyeket, amelyek a kibuc saját szükségletét ellátják és sokszor ezen túl az egész jisuv gazdaságának szolgálatában állanak.

Az új generáció nevelése

A Kibuc Árci lényegéből következik az a nagy jelentőség, amelyet az új generáció nevelésének tulajdonít. Olyan feladat ez, amely a legelsőkhöz tartozik és amelyet a Kibuc Árci legteltesebb mértékben saját keretében old meg. Nem kicsiny munka ez, ha tekintetbe vesszük azt, hogy míg 1935-ben 265 gyermek élt a somér kibucokban, ez a szám 1945 végére 3000-re emelkedett. A Kibuc Árciban évente átlag 500-al növekszik a gyermekek száma és hat éven belül a mai szám megduplázódik. Ha tekintetbe vesszük még azt, hogy három éven belül még 600 gáluti gyermeket akar felvenni a Kibuc Árci, akkor látni fogjuk ennek a feladatnak a hatalmas méreteit. A kibuc a nevelést teljes egészében a közösség elve alapján valósítja meg. Mindazokat az anyagi és szellemi értékeket, aminek a gyermek fejlődéséhez szüksége van, születése percétől, a kibuc rendelkezésére bocsátja. Messze túlhaladja a kibuc gyermekeinek életszínvonala, a munkásosztály gyermekeinek általános színvonalát, sőt, a nevelés szakszerűsége és következetessége tekintetében, felülmúlja mindazokat az eredményeket is, amelyeket az európai polgári nevelés fel tud mutatni. Szakképzett gyermekgondozók készítik elő testben és lélekben szabad életre, az új nemzedéket, megszabadítva őt mindazoknak a hazugságoknak és lelkigátlásoknak a terhétől, amelyeket konvencionális tilalmaival, a kibucban kívüli világ, a gyermek fejlődésének útjába állít. Levegő és napsütés — az élet eleme — a kibucú gyermeknek nemcsak kívülről, hanem belülről is. Külön fejezetet igényelne a Kibuc Árci nevelőintézeteinek a leírása, amely immár az ország négy különböző pontjában foglalja magában a kibucok gyermekeit és ott a szabad gyermekközösségek nagy nevelő elvére építve, egyidőben adja meg azt a tudást, vagy annál többet, amelyet a középiskolák adni szoktak és neveli arra a munkára, amelyet a kibucban végezni fog, ha a nevelőintézetből oda visszatér. Az ott nevelt gyermekek számára, a közösségi életforma természetes lesz, megszabadítva mindazoktól a bizonytalanságoktól, amelyeket a gáluti és individuális nevelés az egyes emberekbe beleoltott. Hat éven belül, hatszáz gyermek fog visszatérni a kibucokba, mint felnőtt, új, továbbfolytatója az első chálucok művének.

A nő szerepe és helyzete a kibucban

A kibuc belső értékeiről szólva, meg kell emlékezni arról a megváltozott szerepről is, amelyet a kibucban a báchurá betölt. A polgári társadalom gazdasági körülményei és az ezeket biztosító konvenciók, másodrendű szerepet adtak a nőknek. Az az emancipációs mozgalom,

amely ezen alárendeltség ellen fellázad, sikerében teljesen össze van kapcsolva a társadalom rendjének átalakulásával. Így, igazi lehetőségeit az új társadalom megvalósított pontjain, a kibucokban kapja meg. A Hásomér Hácáir nevelése egyik legfontosabb tényezőjének tekintette, a báchurá emancipációját és a chávérá élete a kibucban, valóban ennek a nevelésnek a sikerét bizonyítja. Nincs olyan gazdasági, kulturális, vagy politikai munka, amelyben ne látnánk chávérákat feladatukat egyenértékűen betöltve. Azok a különbségek, amelyek férfi és a nő munkaköre tekintetében a polgári társadalomban léteztek, a kibucban teljesen elmosódnak. Gyakran találunk chávérokat a kibuc belső háztartásában és chávérákat a külső munkában.

A család a kibucban

A szabad és előítéletmentes kibuci társadalom teremti újjá a gazdasági élet által megfertőzött és konvenciókkal és hazugságokkal túltelített családot is. A kibuci család első és egyetlen feltétele két ember szabadakarata, minden érdektől mentesen, testi és lelki egymáshoz valóssága. Az erkölcstelen és ingatag polgári házasság helyett, stabil és becsületes kapcsolatok létesülnek, amelyben a chávér és chávérá egyaránt tudják becsülni egymást. A gyermeknevelés gondját a kibuc leveszi az egyének válláról, de nem szakítja el a természetes és a nevelés számára is feltétlenül szükséges, érzelmi kapcsolatokat szülő és gyermek között. A munkából visszatérő chávér és chávérá szabadon beszélget és játszik gyermekével anélkül, hogy a társadalom kényszerítené őt arra, hogy művelőként kontárkodjék, kizárólag szülői mivoltánál fogva, az új nemzedék felnevelésében.

Kulturális lehetőségek a kibucban

Ami a kulturális és szellemi fejlődést illeti, a kibuc megadja azokat a lehetőségeket, amelyekre a mai társadalomban a munkás anyagi lehetőségeinél fogva, nem tud és a polgár szűzeső és kiélt életformájánál fogva — nem is képes rá gondolni. Ezen a téren a kibuc mindenekelőtt lehetőséget biztosít. Ezt a lehetőséget azonban a kibuc ki is használja. Más helyen még szólunk arról az irodalmi és könyvkiadó munkáról, amit a Kibuc Árci végez. Hangversenyek, színelőadások, részvétel az általános erעי kulturéletben, természetes velejárói a kibuci életnek. De a legnagyobb kulturális teljesítmény, maga az életforma, amelyben új stílus, új magatartás alakul ki. Megszűnik a polgári világ nagy kettéválasztása: munka és szabadidő, kötelesség

és szórakozás között. Az egyén megszűnik a számára idegen kulturájának passzív befogadója lenni, maga is cselekvő, alakító szerepet kap közössége életében.

Elkülönülés vagy chálucit

Gyakran találkozunk azzal a váddal, hogy a Kibuc Árci a maga zárt közösségeivel, elkülönül az erciszráeli munkásságtól és a maga arisztokratikus különállóságában, elszakad azoktól a feladatoktól, amelyekre vállalkozott. Elég lesz egy pillantást vetni a Kibuc Árci mindennapi munkájára és annak eredményeire, hogy ezen állításnak tarthatatlan volta világossá váljék. A somér kibucok élén járnak mindazon cháluci munkáknak, amelyek Erebben folynak, kezdeményezői és végrehajtói a legsokoldalubb alkotásoknak. Ellenkezőleg, az a tény, hogy a Kibuc Árci nem oldja fel magát az erעי politikai és gazdasági élet forgatagában, hanem világosan megőrzi önmagában azokat a sajátos értékeket, amelyek nemcsak a saját, hanem az egész jisuv továbbfejlődését biztosítják, világos és határozott kikristályosodási magjává válik a jövőt előmozdító folyamatoknak. Azok a feladatok, amelyeket Erebben ma el kell végezni minden téren, elsősorban cháluci feladatok, azaz feladatok, amelyek nincsenek a tömegek tudatában, sőt, amelyeket a tömegek a maguk tehetetlensége és anyagi bázisa elégtelen volta miatt, nem is képesek végrehajtani. Szükség van egy olyan testre, amely egyrészt tudja mit kell elvégezni, másrészt megteremtette azokat a materiális lehetőségeket magának, amelyek között el tudja azt végezni. A Kibuc Árci cháluci jelentősége éppen abban áll, hogy vállalkozik olyan munkára, amelyeket más nem kezdeményez és utat mutat gazdasági és politikai téren egyaránt, az őt követő tömegeknek.

A somér kibucok a letelepedésben (hitjásvut)

A Kibuc Árci sokrétű cháluci feladata között, mindenekelőtt kolonizációs feladatát kell említeni. A cionizmus történetéből közismert, hogy az első somérok ott voltak a Gdud Hóávodá hatalmas munkáinál, résztvettek a mocsarak lecsapolásában és az utak építésében és az akkor elkezdett munkát mind a mai napig folytatták. Somér kibucok voltak az elsők, amelyek a zavargások napjaiban, az új típusú kolónia (Chomá-Ümigdál-védőfal és torony, pld. Tel-Ámál) megteremtői voltak és amely ma 46 kibucával az ország legészakibb pontjától a legdélibbig gyökeret vertek az erעי jisuv számára. Nincs az erעי termelésnek olyan ága, amelybe a kibuc nem hatolt volna bele. A nagy

gabonatermesztő telepektől kezdve, a hegyvidéki gyümölcsösökig, az ipari kezdeményezésektől kezdve, a sivatagi különleges gazdasági típusokig, a halásztától a téglagyárig, minden termelési ág és módszer megtalálható a soméri kibucban. Ha az első kibucokban, a lelkesedés pótolta sok anyagi tényezőt, úgy a Kibuc Árci mai kibucai a nem kisebb cháluci elszántság mellett, már szakszerű és rentábilis gazdaságokkal rendelkeznek. Míg az arab gazdaság dunamanként 50—70 kg. búzát termel és a zsidó magántermelés hozama 100 kg., addig a kibuc dunamanként 150 kg. búzát produkál. A termelés belterjessé válása és a mezőgazdaság mellé ipari ágak bevezetése, teszi lehetővé, hogy a kezdetben 6—7000 és az átlagosan 3000 dunamnyi földterületek mellett, ma már vannak kibucok, amelyek néhány száz dunámon életképes gazdaságot fejlesztettek ki. A kibuci gazdaság jelentősége nemcsak abban áll, hogy új pontokat és új termelőágakat hódít meg Erec számára, hanem abban is, hogy termelésével függetleníti magát a tőkés spekulációs szempontjaitól és így nemcsak egyensúlyozza a termelés egyoldalúságát, hanem egységes, szabályozó befolyása van az ereci piac és a munkásosztály ellátása számára. A háborús évek bizonyították be legjobban, mit jelent az, ha a profit szempontoktól független gazdasági bázisai vannak a munkásosztálynak.

A kibuc az országnak olyan pontjait is kolonizálja, ahová a magánkezdeményezés sem tőkéje, sem bátorsága nem csábitaná. A Nenev lakatlan pontjain és az északi Gálil szikláinak között, csak a kibucok tudták gyökeret verni. Ma Erec legdélibb pontján végzik azokat a kísérleteket, amelyek lehetővé fogják tenni a jisuv kiszélesítését egészen az egyiptomi határig. Abban a nagy kolonizációs tervben, amelyet Lowdermilk-terv néven ismerünk, külön szerep vár a kibucokra.

A kibuc a politikában

A kibuc másik nagy úttörő munkája abban a politikai szerepben rejlik, amelyet az ereci munkásosztályban betölt. Tudjuk, hogy az ereci munkásosztály harca, az ország továbbfejlődésének legelső biztosítója. Az a növekvő életszínvonal, amelyet ebben a harcban az ereci munkásság magának kiharcolt, a biztosítója annak, hogy Erec nemcsak a cháluci rétegeket, hanem a nagy zsidó tömegeket is képes legyen felvenni. A különböző polgári irányzatokkal szemben, egyedül a munkáscionizmus, tudja a világ haladó erőinek a rokonszenvét és támogatását az ereci mű számára megnyerni, de csak ez a munkásosztály képes meg is valósítani azt a társadalmat, amely a zsidó nép számára is meghozza azt a megoldást, amely felé az egész világ halad. Így felmérhetetlen fontossága, hogy legyen a munkásosztályon belül

egy réteg, amely világosan megtudja fogalmazni osztálya számára annak céljait, nem riad vissza a harcoktól és nem függvén az uralkodó-csoporthoz gazdasági erejétől, nem kényszerül kompromisszumokra sem. A Kibuc Árci harcosszociálista programja, az ereci munkásság kibucán kívül álló részének is jelentős csoportját sorakoztatta maga köré. Az utolsó évben a Kibuc Árci és a Ligá Szociálistit (a mozgalmunk elvét elfogadó városi munkásság tömörülete volt), egy új, harcosszociálistai partot hoztak létre, a *Miflegot Poáléj Hásoméer Hácáir*-t, amely tovább folytatja harcát az ereci munkásmozgalmak élén. A Kibuc Árci nem akar elszakadni a munkásság nagy tömegeitől. A Hásoméer Hácáir az egyetlen ereci munkáspárt, amelynek saját napilapja van, a „Mismár“, és amely könyvkiadóvállalatával (Sifriját Hápoálim), egyidőben gazdagítja a héber kulturát és viszi előbbre a munkásság általános és politikai nevelését. A Sifriját Poálimban eredeti szépirodalmi és tudományos munkákon kívül, megjelennek a világirodalom legfontosabb művei, a politikai és tudományos irodalom legjelentősebb alkotásai.

A kibuc mozgalom egyesülésének kérdése

Sok helyről felmerült az a kívánság, hogy a különböző kibuc mozgalomok egységes keretbe kerüljenek maguknak. Kétségtelen, hogy a kibuc feladatok legtöbbje tekintetében egyféléképpen gondolkodnak a különböző kibuc irányzatok, az is biztos, hogy a kibuc életformája tekintetében is, bizonyos közeledés tapasztalható az utóbbi évek során a különböző felfogások között, mindamellett a kibuc áramlatok egyesüléséről ma még korai beszélni. A kibuc társadalmi közössége nem bírná el azt a terhet, amit a különböző politikai felfogások jelentenek, nem volna kiküszöbölhető a felfogás különbség-hatása a nevelésben sem, a gazdasági szervezethez számos ellentétjeiről nem beszélve. Ma tudomásul kell venni, hogy különböző kibucok élnek egymás mellett Erecben, kölcsönösen hatva egymásra, de a politikai és világnézeti egység létrejöveteléhez, a különböző kibuc áramlatok egységéről nem beszélhetünk. Ugyanez áll a kibucok ifjúsági nevelő-mozgalmairól, amelyek ma formájukban és módszereikben mindinkább felveszik azt a képet, amelyet a legelső világnézeti tartalommal rendelkező ifjúsági mozgalom, a Hásoméer Hácáir, kialakított, de egységesítésükről a kibucok egysége előtt beszélni nem időszerű.

Összegezés

Minden elmélet próbája a gyakorlat. A Kibuc Árci értékét, ma nemcsak azokban az eszmékben lehet lemérni, amelyeket a Hásomér Hácáir a cionizmus és a szocializmus szintézise számára kialakított, hanem elsősorban azokban a gyakorlati eredményekben, amelyeket a cionizmus és a szocializmus számára a kibuc Ereben alkotott. Ha a kibucot, mint eszközt tekintjük, jó eszköznek bizonyult, eredmények és sikerek hosszú sorát mutathatja fel. Erre a kibucra ma és holnap a feladatok nagyobbodásával, egyre nagyobb szükség lesz. Ezért van a kibucok jelentősége és jövőbeni sorsa szorosan összekapcsolva a kibuci utánpótlást nevelő ifjúsági mozgalom, a Hásomér Hácáir további fejlődésével. A Kibuc Árci, amint ma létezik, önálló és életképes. Fejlődése nem utópiákban, hanem a gyakorlatban van adva. Az ereci ifjúsági mozgalom és a kibucok gyermekeinek új generációja biztosítja, hogy a kibuci mű tovább is folytatódjék. De lépést tartani a feladatokkal, a Kibuci Árci akkor fog, ha a gálutban feltámad és megerősödik a Hásomér Hácáir. Amint a somér kibuc Ereben élén jár a cháluci munkának, úgy járt élén az ifjúsági mozgalom a Galutban, a zsidó fiatalság nevelésének, a tömegek mentésének és a becsület megvédésének. A gettók romjain ujjászerveződik a mozgalom. A régi hagyományos somér kénnek mellé, új kénnek szerveződnek a gálut olyan országaiban is, ahol most ébrednek rá a cionizmus és a cháluciut jelentőségére. Miközben a Kibuc Árci kifejlődött az ereci élet egyik legfontosabb tényezőjévé, a Kibuc Árci kibuca kiformálta önmagában azt a társadalmi és emberi stílust is, amely a kibucot minden objectív feladaton túl olyanná tette, amelyben az emberi együttélés új kereteit, az egyén felszabadulásának új, azelőtt nem is látott, lehetőségei bontakoznak ki.

